

The Nève Asch. van Wyck copy! vide Schildrecker – Nienhuis vol. 13.
Plate IX (vol. I) silver heightened, idem XXV (vol. I).
gold heightened: frontispiece, XIX, XXIX and L (all in vol. I)
and of vol. II: nr LIX, LXIII, LXXXII

98 + 99

F. Ottens Inv. et Fecit. J. Oosterwyk Excudit.

MARIA SYBILLA MERIAEN

Over de

VOORTTEELING en WONDERBAERLYKE

VERANDERINGEN

DER

SURINAEMSCHE

INSECTEN,

Waer in de Surinaemsche RUPSEN en WORMEN, met alle derzelver Veranderingen, naer het leeven afgebeeldt, en beschreeven worden; zijnde elk geplaest op dezelfde Gewassen, Bloemen, en Vruchten, daer ze op gevonden zijn; Beneffens de Beschrijving dier Gewassen. Waer in ook de wonderbare PADDEN, HAGEDISSEN, SLANGEN, SPINNEN, en andere zeltzame Gediertens worden vertoont, en beschreeven. Alles in Amerika door den zelve M. S. MEIRAEN naer het leeven, en leevensgrootte Geschildert, en nu in 't Koper overgebracht.

Benevens een Aenhangsel van de Veranderingen van VISSCHEN in KIKVORSCHEN, en van KIKVORSCHEN in VISSCHEN.

t'AMSTERDAM,

By JOANNES OOSTERWYK, Boekverkoper op den Dam in de Boekzael: Alwaer dit Werk, als ook de Europeesche Insecten in quarto van dezelve Juffrouw MERIAEN naer 't leven geschildert en afgezet te bekomen zyn. 1719.

Den Hoogh-Eedelen, Achtbaeren en gestrengen HEERE,

DEN HEERE

Mr. BALTHAZAR SCOTT,

SCHEPEN

EN

RAEDT,

Mitsgaders

ONTFANGER

Van des gemeenen Landts middelen te Amsterdam,

BAILLJUW
EN
DYKGRAEF

Van de Watergraefs-Meer, enz. enz. enz.

Oorlugte hoofdttelg van uw Hooggebooren Stam,
Groot Agtbre Schepen van ons magtig Amſterdam,
En wakkre Raedtsheer, laet uw heusheyt 't niet mishaegen,
Dat ik dit Boekjuweel u nedrigh op kom draegen,
Zoo zal de naem van SCÓTT aen 't werk van MERIAEN
Een luyſter geven, door geene Eeuwen te vergaen.

Dit is de Wenſch
van
U Wel - Edelens
Onderdanigen en Verpligten Dienaer,

JOANNES OOSTERWYK.

DE UYTGEEVER TOT DEN LEEZER.

Yt de Voorreeden, door Wyle Juffrouw MARIA SYBILLA MERIAEN gedaen, zal de Leezer ten vollen onderricht zyn wat van dit Werk te zeggen is, en tot hoe verre die kunſtryke en onvermoeide Vrouwe het gebragt heeft: Hierom heb ik niet anders te berichten, dan dat na het overlyden dier yverige Vrouwe, en het vertrek van haere Dochters, de eene naer Surinaeme, en de andere naer Moskovien, dit heerelyke werk der Surinaemſche Inſecten, gelyk ook dat der Europeeſche, my door aenkoop is eygen geworden, wanneer ik, bevindende dat zy deze Werken by gedeeltens wel uytgegeven, doch aen geen van beide de laetſte handt geſlagen hadt, aenſtonds voornam, om het Werk der Europeeſche Inſecten te voltooijen, en uyt te geven, gelyk ik ook het een, en het ander, zo wel in het Latyn, als in het Nederduyts volbragt hebbe. Doch zulks is alomme bekent.

Veele zwarigheden deeden zich in dit groote Werk op; want een groot gedeelte der aftekeningen van de Surinaemſche Inſecten met hun voedſel, waer van wel eenige Tekeningen doch verre de minſte in 't Koper begonnen waeren, machtig geworden, beſloot ik op aenraedinge van verſcheyde Kunſt-beminnaers dit heerelyke Werk volgens het voornemen van de naerſtige MARIA SYBILLA MERIAEN zelve, te brengen tot zyn volkomentheydt, en het daer en boven met eene kunſtige Tijtel-plaet en andere Vercierſelen te verheerlijken; maer mijn voornemen waere ver te kort geſchooten, en de zwaere koſten zouden vergeefs zyn geweeſt, indien de groote kenner en bezitter van menige zeltzaemheden, de Heer Z. SCHYNVOET (om zijne deugden en vernuft van yder een bemint) my niet was te hulp gekomen, en het zelve tot dit volle beſlag, waer in het nu de Waereldt wordt medegedeelt, zonder ooit in het toekomende eenige veranderinge onderworpen te konnen zyn, vermits al het Surinaemſche, dat onder de Overledene was beruſtende, in 't Koper is gebragt, en zy uyt der tijdt geſcheiden is, had helpen brengen. Ik hebbe tot een aenhangſel hier nogh twee Kunſtplaeten by gevoegt, welker Tekeningen my uyt het Kabinet van den bekenden Liefhebber, den Heere A. SEBA, edelmoedig zijn medegedeelt. Gelijk op pag. 71 en 72. kan gezien worden.

JOANNES OOSTERWYK.

OP DE

VERHANDELING DER

SURINAEMSCHE INSECTEN

VAN WYLE

JUFF[R]. MARIA SYBILLA MERIAEN.

O opent zich een nieuwe Hóf
Van overzeesch *Geboomte* en *Bloemen.*
Wie leersaem is, vind hier weer stóf,
Om 's wyzen Scheppers maght te roemen,
En uyt het allerminste Kruydt
Te ontdekken, hoe ver zy verdwaelen,
Die goddeloos en dwaes verhaelen,
Dat alles uyt zich zelven spruyt.
Elk Blad, elk Bloeyssel toont Gods werking,
En wyst zyn onderhouding aen,
En leert, dat zonder die versterking
Hier alles zonder maet zou gaen.
Niet minder kan men dit beslissen
In dit geopent Kabinet,
Door MERIAEN te saem gezet
Uyt *Surinaemsche Hagedissen*,
Uyt *Vorschen*, *Padden*, *Slang* en *Spin*,
Uyt *Mieren*, *Rups*, en vremde *Wórmen*,
Die, eerstelijk verandert in
Een *Popje*, naderhant vervórmen
In *Vyltjes*, van verscheyden aert,
En veelerley koleur en vlekken,
Die yders ogen naer zich trekken,
Als de uyterste verwond'ring waert.
Ik kan myn ooglust niet verzaeden:
Hoe meêr ik lette op kleur en lyf,
Hoe meêr 'k verlief op deeze bladen,
Hoe hoger 'k opgetogen blyf,
En my verplicht vind dank te zeggen
Aen Vrou SYBILLAES geest, en vlyt,
Die vry voor 't knaegen van den tydt,
Haer naem in yders mond zal leggen,
En leeven doen na haeren doot,
Nu *Oosterwyk*, die uyt ontfarmen
Haer Letter-weeskind maekte groot,
Het steunen leert op eygen armen,
Dies 't ook uyt dankbaerheyt zyn Voogt
En Moeders roem en zórg verhoogt.

M. BROUËRIUS VAN NIEDEK. Advt.

MARIA SIBYLLA MERIAN
AAN DEN
LEEZER.

K heb my van myne jeugt af aan met de onderzoeking der Insecten bezig gehouden, in 't eerst begon ik met de Zyde-Wormen in myne Geboorte-stad Frankfort aan den Main, daar na bemerkte ik dat uit andere Rupsen veel schoonder Capellen en Uilen voortquamen, als uit de Zyde-Wormen; dit bewoog my om alle Rupsen te vergaderen, die ik vinden konde, om haar verandering waar te neemen, waarom ik ook alle gezelschap der menschen verliet, en my tot deze onderzoeking veleedigde, op dat my in de Schilderkonst zoude konnen oeffenen, en die na het leeven teikenen en schilderen, gelyk dan ook alle Insecten, die te Frankfort voor eerst, en daar na tot Neuremburg heb konnen vinden, voor my zelve zeer curieus op pargement geschildert heb, het welk daar na by gevalle in 't gezigt van eenige Liefhebbers gekoomen is, die my toen ter tyd zeer kragtig hebben aangezet om myne ondervindinge der Insecten in 't licht te geeven tot speculatie en genoegen der curieuse Onderzoekers der Natuur, hier toe heb ik my eindelyk laten overreeden, en heb dezelve met myn eige hand in 't kooper gebragt, wiens eerste Deel in Quarto 1679. en het tweede 1683. heb uitgegeven, naderhand ben ik in Vriesland en Holland gekomen, en heb aldaar myne ondervindingen der Insecten vervolgt, bezonder in Vriesland, want in Holland heeft het my meer aan geleegenheid ontbrooken als elders, voornamentlyk om op te zoeken het geen op Hyen en Veenen te vinden is, dog dit myn gebrek is veel door andere Liefhebbers herstelt geworden, die my dan de Rupsen gebracht hebben, om haar veranderinge verder waar te neemen, gelyk ik nog veele ondervindingen by een heb, om nog meer by de twee voorgaande Deelen te konnen voegen; maar in Holland quam ik met verwondering te zien, wat al schoone Gediertens men uit Oost- en Westindien deed koomen, voornamentlyk, wanneer my de eer geschiede van te mogen zien het kostelyk Cabinet van den Edele Groot Achtbaare Heer Mr. NICOLAAS WITSEN, *Burgermeester der Stad Amsterdam*, en *Bewinthebber der Oost-indische Maatschappy*, &c. als ook dat van den Edele Heer JONAS WITSEN, *Secretaris der zelve Stad*; vorders zag ik ook het Cabinet van den Heer FREDERICUS RUISCH, *M: D: Anatomes & Botanices Professor*, dat van Sr. LIVINUS VINCENT, en van veele andere, in welke Cabinetten deze en ontelbaare andere Insecten gevonden heb, dog zo, dat daar aan ontbrak derzelver oorsprónk en generatie, te weten, hoe sy uit Rupsen in Poppetjens en zo verder veranderen; dit heeft my aangeport een grote en kostelyke reise te onderneemen, en na Suriname in America te vaaren, (een Landt heet en nat, en van waar de voorschreeve Heeren deze Insecten ontfangen hebben) om aldaar myne ondervindingen te vervolgen, gelyk ik dan ook in Juni des jaars 1699. daar na toe gevaaren en gebleven ben, om dieswegen naauwkeuriger onderzoekinge te doen, tot dat in Juni des jaars 1701. my weeder naar Holland begaf, alwaar ik den 23. September daar aan volgende aanlandde, daar heb ik deeze sestig stukken met haar ondervinding curieus na het leeven op pargement geschildert, die nevens de gedroogde Beesjes by my te zien zyn, ik vond in het Land niet de bequame geleegentheid om de ondervinding der Insecten te doen, die ik my verbeeld hadde, alzo het Climaat van dat Land

zeer

zeer heet is, en deze hitte tegen myn natuur ſtrydig was, weshalven ik my genoodzaakt vond vroeger weder na huis te keeren, als ik gedacht hadde.

Als ik nu weder in Holland gekomen was, en myne geſchilderde Stukken van eenige Liefhebbers gezien wierden, zo hebben ſy my zeer aangezocht, om die met den Druk gemeen te maaken, oordeelende dat dit het eerſte en curieuſte Werk was, dat ooit in America geſchildert is, maar de onkoſten, die, om dit Werk uit te voeren, moſten gedaan worden, hebben my in 't eerſte afgeſchrikt, maar heb eindelyk hier toe ook gereſolveert.

Dit Werk dan beſtaat uit ſeſtig koopere Plaaten, waar op in de negentig ondervindingen van Rupſen, Wormen en Maeden vertoont worden, hoe dezelve vervellende in couleur en form veranderen, en eindelyk tot Cappellen, Uilen, Torren, Beijen en Vliegen veranderen, alle deze Gediertens zyn op de zelve Gewaſſen, Bloemen en Vruchten geplaatſt, die zy tot haar onderhoud aten; hier is nog bygevoegt de generatie van de Weſt-Indiſche Spinnen, Mieren, Slangen, Hagediſſen, wonderbaare Padden en Kikvorſchen, uitgenomen eenige weinige, die ik op getuigeniſſe der Indianen daar by gevoegt hebbe.

In het maaken van dit werk heb ik niet eigenbaatzugtig geweeſt, zullende vergenoegt zyn, wanneer maar myne gedaane onkoſten wederom kryg; ik heb geen onkoſten in het uitvoeren van dit Werk geſpaart, maar heb de Platen door de beroemſte Meeſters doen ſnyden, en het beſte Papier daar toe genomen, op dat zo wel aan de Kenders der Kunſt, als aan de Liefhebbers der Inſecten en Planten plaiſier en genoegen zoude geeven, gelyk ik my dan verblyden zal, wanneer ik hoore, dat ik myn oogmerk berykt, en te gelyk genoegen zal gegeeven hebben.

Het Schrift van dit Werk heb ik gelyk de Anatomie van de Heer Profeſſor Bidloo tuſſen twee Printen op een blad gevoegt, ik had het Schrift wel langer konnen uitbreiden, maar door dien de tegenwoordige Wereld zeer delicaat en de gevoelens der Geleerden verſchillig zyn, zo heb ik maar eenvoudig by myn ondervindingen willen blyven, en daar door ſtoffe aan de hand leeveren, waar uit een ieder na ſijn eige zin en meening reflexien kan maaken, en de zelve appliceeren na ſijn welbehaagen, behalven dat zulks alreede door anderen overvloedig gedaan is, als door Moufet, Godart, Swammerdam, Blanckaart en anderen. Ik heb de eerſte verandering van alle Inſecten *Poppetjes*, de tweede der Rupſen *Cappellen*, die by dag vliegen, en die by nacht vliegen *Uilen*: de tweede verandering der Maeden en Wormen *Vliegen* en *Beijen* genaamt.

De naamen der Planten heb ik behouden, zo als die in America van de Inwoonders en Indiaanen gegeven worden; de Latynſche en andere naamen zyn onder aan door de Heer Casparus Commelin, *M. D. Horti Medici Botanicus*, en *Acad. Caeſareo-Leopoldinae Collega* daar by gevoegt.

Indien my God gezontheid en leeven geeft, zo ben ik van mening myne ondervinding, die ik in Duitsland gedaan heb, te vermeerderen met die van Vriesland en Holland, en die in de Latynſche en Nederduitſche Taalen te geeven.

DE I. AFBEELDING.

De *Ananas* zynde de voornaamſte aller eetbaare vruchten, is ook billyk de eerſte van dit werk en van myne ondervinge; in 't eerſte blad word ſy bloeiende vertoond, gelyk in het volgende een rype zal te zien zyn. De kleine gecoleurde bladeren dicht onder de vrucht zyn als een rood ſatyn met geele vlakken vercierd, de kleine uitſpruitzels aan de kanten groeijen voort, als de rype vrucht afgeplukt is, de lange blaaden zyn van buiten ligt zee groen, van binnen gras groen, aan de kanten wat roodachtig met ſcharpe doornen voorzien. In 't overige is de cierlykheid en fraeiheid dezer vrucht van verſcheidene geleerden, als van de *Heeren Piſo en Markgrave in haar Hiſtorien van Braſiel, Reede in zyn elfde Deel van de Hortus Malebaricus, en Commelin in het eerſte gedeelte van den Amſterdamſche Hof*, als ook van anderen wytloopig beſchreeven, zal my dierhalven daar mede niet ophouden, maar tot myn ondervindingen der Inſecten voortgaan.

Kakkerlakken zyn de bekendſte aller Inſecten in America, wegens de groote ſchade en ongemakken, die ſy allen Inwoonderen aandoen, bedervende alle haaren wollen, linnen, ſpys en drank, zoetigheid is haar ordinaar voedzel, daarom ſy deze vrucht zeer genegen zyn, ſy leggen haar zaad dicht by malkander, met een rond geſpinſt omgeeven, als zommige ſpinnen hier te lande doen, als de eyers ryp zyn, en de jonge volmaakt, byten ſy zich door haar eyerneſt en loopen de jonge Kakkerlakjes met groote raſſigheit daaruit, en zynde zo klein, als mieren, zo weeten ſy in kiſten en kaſten te komen door de voegzels en ſleutelgaatjes, daar ſy dan alles bederven, ſy worden dan eindelyk zoo groot, gelyk een op het voorſte blad te zien is, van coleur bruin en wit. Als ſy nu haare volkoomene grootheid hebben, dan barſt haare huit op den rug op, en komt een gevleugelde Kakkerlak daar uit, week en wit, de huit blyft in haare forme leggen, als of het een Kakkerlak was, maar leedig van binnen.

Op de andere zyde van deze vrucht is een andere ſoort van Kakkerlakken, deze draagen haar zaad onder haar lyf in een bruin zakjen, als men die aanraakt, laaten ſe het ſakje vallen, om beter te konnen ontvluchten, uit dit zakje komen de jongetjes, en veranderen als de voorgaande groote, zonder onderſcheit.

De bezondere benaamingen, waar meede dit gewas van verſcheide Autheuren werd genaamt, zyn by den andere te vinden, in myn flora Malabarica, over de twaalf deelen van 't Malabarſche kruid gemaakt.

DE II. AFBEELDING.

IS een rype *Ananas*, als men die eeten wil, werd ſy geſchilt, de ſchille is een duim dik, als die te dun werd afgeſchilt, zo blyven daar aan zitten ſcharpe haartjes, die in het eeten zich in de tonge zetten, en veel pyne veroorzaken. Den ſmaak dezer vrucht is, als of men druiven, appricoſen, aalbeſien, appel en peeren onder een gemengt hadden, die men alle te gelyk daar in proeft. Haar reuk is lieflyk en ſterk, als men die opſnyd, zo ruikt de heele kamer daar na. De kroon en de ſpruiten, die ter zyde uitſchieten, legt men in de grond, die weder nieuwe planten werden, ſy groeijen zo gemaklyk als onkruit, zes maanden hebben de jonge ſpruiten noodig, tot haare volkome rypheit. Men eet ſe rauw en gekookt, ook kan men wyn en brandewyn daar uit perſſen en branden, die beide heerlyk van ſmaak zyn en alle andere te boven gaan.

De Rups die op deeſe *Ananas* ſit, vond ik in het gras by de Ananaſſen Anno 1700. in 't begin van May, ſy is ligt groen met een roode en witte ſtreep langs het geheele lighaam. Den 10. May veranderde zy in een Poppetjen, daar den 18. May een zeer ſchoone Capel uit voort kwam, geel met ſchoone blinkende en groene vlakken vercierd, gelyk een zodanige zittend en vliegend vertoond word.

Op de kroon van de Ananas zit een klein roodachtig Wormken, dat een dun geſpinſt maakt, daar een klein Poppetje in legt, het welke is het Wormke, dat de Couchenille verteert, ik heb diergelyke veel gehad, en is genoeg in de Couchenille te vinden, hier te Lande; daar een iegelyk, die curieus is, zulks nazoeken kan. Boven het geſpinſt van dat Wormke, legt een Poppetje, wiens velletje ik geopent, en de Couchenille daar in gevonden heb, welke Couchenille wat hooger op de kroon vertoond werd, en niet anders is als het lichaam van de twee Torretjes, die hier ſtaande en vliegende vertoond werden, wiens roode vleugels met ſwarte randen omvat zyn. Dit heb ik maar tot vercieringe van 't blad bygezet, zynde uit drooge Couchenille opgezocht en geen Americaanſche veranderingen, het welk ook andere curieuſe Onderzoekers alzo gevonden hebben. Onder de zelve de Heer Leeuwenhoek, miſſive 60. en 28. November 1687. Pag. 141. tot 144. Doctor Blankart de Inſectis fol. 215.

De Capelle door het vergroot glas gezien, daar van vertoont zig het meel op de vleugels als viſſchobben, met 3 takjes is elke ſchob, met lange hairen op de zelve, de ſchobben leggen zo regulier, dat men die zonder groote moeite zou konnen tellen, het lighaam is vol vederen met hairen doorvlogten.

DE III. AFBEELDING.

DEze Vrucht word in Surinaam de kleine *Zuurzak* genaamt, zullende op Fig. 14 de groote volgen, ſy waſſchen booms wyze, draagen ſlechte vruchten van weinig dienſt, de vrucht is van buiten geel, van binnen vol ſwarte zaaden, en met witte merg.

Op deze Boom vond ik Anno 1700. in Auguſtus deeze ſchoone groene Rups, ſy nuttigde de bladen tot ſpyze tot den 18. Auguſti, wanneer ſy het vel afgetrokken zynde tot zoodanig een bruin Poppetje geworden is, uit het welke den 12. September deeze ſchoone ſwart en witte Uil voortquam, ſy heeft een dubbelde ſnuit, als zy honing uit de bloemen willen zuigen, leggen ſy deeze dubbelde ſnuit te zamen, dat het een pypjen werd, en zo trekken ſe haar voedzel na zig, dit gedaan hebbende rollen ſy haare ſnuit dicht by een, en leggen hem in het hair onder haar hooft, dat men die qualyk vinden kan, ſy vliegen niet als by nacht, en hebben een ſtark leven. Door het vergroot glas gezien, vertoont zig het meel op de vleugels, als bruine witte en ſwarte vederen van bonte hoenderen, het lighaam is zo hairig als een Beer, op de oogen zelfs zyn hairen, den ſnuit toont zich als de ſtrot van eene gans of endvogel, de voeten en hoorntjes vertoonen zig wonder ſchoon.

Verſcheidene zoorten van Zuurzakken werden in den Prodromus paradiſi Batavi onder de naam van Anona voorgeſtelt: als ook in het derde deel van de Hortus Malebaricus onder de naam van Anona marans en Attamarans beſchreeven, jaarlyks worden zaaden van verſcheidene zoorten van Zuurzakken uit America in Holland overgezonden, drie bezondere zoorten werden in den Amſterdamſchen hof gequeekt, verſcheelende van den andere meeſt in groote.

DE IV. AFBEELDING.

DIt Kruid werd in America *Manihot* en *Manyot*, en het brood, dat uit de wortel van dit kruid werd gemaakt, *Caſſave* genaamt, het waſt 8 à 9 voet hoog heeft een roode ſtam ofte ſteel, om dit kruid te vermenigvuldigen, zo ſnyd men de ſteel aan ſtukken, elk een hand lang en plant die in de aarde: even gelyk men met het zuiker-riet doet, een jaar daar na gebruikt men de wortel om brood daar af te maken, gelyk in het volgende blad Fig. 5 te zien is.

Deze bruine hairige Rupſe heb ik Anno 1700. in Juny op dit kruid gevonden, eetende des zelfs bladen, waar meede ik hem tot den 12. Juny geſpyſt heb, wanneer hy in een Poppetje veranderde, gelyk een op het blad hangt, den 1. July kwam zodanig een wit en bruin gevlakt Cappelletjen daar uit te voorſchyn, waar van ik een menigte in de Caſſava akkers van den Heer van Vreedenburg hebbe zien vliegen, alwaar ik ook deze verandering waargenoomen heb.

Tot vercieringe van het blad heb ik nog een jonge *Sauvegard* op de *Caſſava* ſteel gezet, ſy worden zo groot als een Crocodil 10 à 14 voet lang, ſy leven van doode beeſten, dog vallen geen leevendige menſchen aan, gelyk de Crocodillen, de wyfjens leggen eijeren, waar toe ſe een gat in het zand maaken aan den oever der rivieren, daar de zon deſelve uitbroeit, de Indiaanen eeten de eyers,* welke zo groot zyn als Kalkoenen eyers, maar wat langwerpiger. De *Sauvegarden* leeven op het land en in 't water, als zy geen dood beeſt of viſch vinden, zo eeten ſe mieren en vliegen. Van diergelyke Gediertens zoude nog een geheel werk konnen volgen, wanneer ik zie, dat dit werk van de Liefhebbers bemind en wel getrokken word.

· *Verſcheide zyn de gewaſſen, uit welkers wortel in America de Inwoonderen brood bakken: uit de* jucca foliis Aloes, *gelyk Aldinus in horto fameſiano getuigt; uit een meede ſoorte van* Arum, *gelyk ik in myn proludia botanica hebbe, welke* Arum *my had meede gedeelt d'Heer Naſſi, daar byvoegende, dat uit deſſelfs wortel meede een brood voor de Indianen gemaakt word, welke* Arum *als noch in de Amſterdamſche Medicyn-hof waſt; de* Manihot *ſchynt wel die geen te wezen, die het meeſte brood in Weſt-indien uitlevert, verſcheide benaamingen heeft dit gewas, als* Manihot Theveti, juca & Caſſavi J. B. Hiucca ſive Mandioca ex qua Caſſavi Perkinſoni. Manihot indorum ſive juca foliis cannabinis B. Pin. Ricinus minor, viticis obtuſo folio, caule verrucoſo, flore pentapetalo, albido, ex cujus radice tuberoſa ſucco venenato turgida Americani panem conficiunt. Sloan. Catal. plant. jamaic.

DE V. AFBEELDING.

DEze wortel word *Caſſava* genaamt, hier uit word het gemeene brood gebakken; dat de Indianen en Europianen in America eeten. De wortel word geraſpt, dan perſt men al het zap daar uit, dewyl het zap zeer venynig is, de uitgeperſte wortel legt men op een yzere plaat, gelyk de hoedemaakers in deeze landen gebruiken, onder deze plaate legt men een klein vuur, om alzo alle overige vogtigheid uit te doen wazemen, zo bakt het te zamen als Beſchuit, heeft ook den zelven ſmaak, als Hollandſche fyne beſchuit. Als een menſch of beeſt van het uitgeperſte water kout drinkt, moet het met de allergrootſte ſmerte ſterven, maar als men het gemelde water kookt, zo is het een zeer goeden drank.

Deze groote ſwarte Rups, welkers hooft en agterſte deel bloet rood en het geheele lichaam ſwart en geel geſtreept is, deet in myn tyt zeer groote ſchaaden aan dit gewaſch in Surinaamen, eetende heele velden af, die tot onderhoud der menſchen beplant waren. In December 1700, heeft ſy zig zelfs vervelt, en is tot een bruin Poppetjen geworden, vier weeken daar na quam ſodanig een ſchoone ſwatt en witte geſtippelde Uil daar uit met orange geele vlakke op het lyf.

Deze Slange heb ik tot vercieringe dezes blads bygevoegt, ſy is van natuure zoo gekrunkelt en curieus gevlakt, haare dikken buik toont, dat ſy eyeren by zig hadde, gelyk men ziet aan de eyeren, die op de Caſſava wortel leggen, zy hebben geen ſchelle als de vogel eyeren, maar zyn met een blaauw geſpikkelde huid omgeeven, gelyk de eyeren der Crocodillen en Sauvegarden, of Schildpadden, en zyn langwerpig rond.

DE VI. AFBEELDING.

DEze Diſtel in America *Maccai* genaamt, waſt vier ellen hoog, heeft een witte bloeizel met geele draatjes in 't middel; draagt geele en roode beſſen, die van menſchen en vogels genuttigd werden. Den ſtam word groot en ſtyf, dat hy met een byl moet afgehouwen werden.

De boven zittende roode Rups met geele ſtreepen heeft lange ſtyve en bruine hairen, eet de bladen dezer diſtel, den 4. Auguſti 1700 is ſy my tot een Poppetjen geworden, hebbende alvoorens, naa de gewoonte aller Rupſen, haare huit verwiſſelt, ſig hangende in een hout koleuren geſpinſt, en is daar den 30. Auguſti een ſchoone Uil uitgekome.

De onderſte Rups is geel met ſwarte vlakke en lang hair vercierd, en een rare ſoort, ſy leggen met troupen by een, altyt des eenen hooft des anderen zyn ſteert vaſt houdende, en maaken alzo een ronte uit, en zo men ſe van een verſtrooit, zo loopen ſe als quikzilver weder by een. Deze diſtel is haar ſpys, den 20. July 1700 hebben ſy ſich ingeſponnen, en is den 24. September de eerſte Uil daar uit gekomen.

Beide deze Uilen door her vergroot glas beſchout, vertoonen haar als Ongariſche Beeren vellen, zo ſchoon als ſy zyn, wanneer men haar zonder vergroot glas, zoo raar van ruigten en leelykheid zyn ſy, wanneer ſy daar door bezien werden, hebbende hairen, als de gerſte airens. Ik heb ondervonden, dat alle Uilen met hair, alle Capellen met vederen, en alle doorzigtige of glazige Cappellen met ſchulpen bedekt zyn.

Dit gewaſch is de Juripeba *van Piſo, en* Cheru-Chunda *in het tweede Deel van de Hortus Malabaricus beſchreeven en afgebeeld; des zelfs byzondere benaamingen werden in myn Flora Malabarica by den andere gevoegt, onder de naam van* Solanum indicum ſpinoſum, fructu minimo miniato, glabro. Raji.

DE VII. AFBEELDING.

HIer vertoon ik de *Amerikaansche Kerschen*, die aan de smaak onzer Europische kerschen niet by komen, sy hebben witte en roode bloeizels. De boomen worden ook niet grooter, als de kersche boomen in Holland of Duitschland, apparent zoude deze vrucht volmaakter te cultiveeren zyn, wanneer het land, door een meer arbeitzaam en minder baatzoekend Volk bewoond wierd.

Van deze geele Rupse heb ik maar twee gevonden, waar van den eenen my nogh gestorven, den andere my op den 20. April in een groen Poppetjen verandert is, waar uit den 26. May een zo schoone groote Cappelle ten voorschyn kwam.

DE VIII. AFBEELDING.

DEn *Indiaanſche Jasmynboom*, alzoo in America genaamt, waſt tot een grooten boom, draagt ſware en dikke bloemen, die een zeer heerlyken reuk van zig geeven, de blaaden zyn ook dik en ſappig groen, als men een tak afbreekt zo vloeit een melkagtig zap daar uit, ſy laaten ſich ligt vermeederen, als men maar een rank afbreekt, en legt hem in de aarde, eer hem de melk afloopt, zo waſt hy in weinig maanden tot een grooten boom.

Deze gekroonde Rups eet het loof dezer Jaſmynboomen, den 20. September heeft ſy ſig in een Poppetjen verandert, waar uit den 11. October een zoo ſchoon gewolkt Cappelletjen ten voorſchyn kwam, met zes witte vlakken op elke vleugel van buiten, en zyn van binnen daarenboven root en ſwart. Dit beesjen door het vergroot glas beſchout, vertoont zig wonderlyk ſchoon, wel waerdig, dat het naaukeurig bezien word, alzo zyn ſchoonheid met geen penne te beſchryven is.

Deeze boom werd beſchreeven by Hernandes in zyn Hiſtoria mexicana op het 33. Hooftdeel onder den naam van Quauhtlepatli *ofte* arbor ignea, *als ook in het tweede gedeelte van den Amſterdamſche Hof in het vier-en-twintigſte Hooftdeel met de naam van* Apocynum Americanum frutelcens longiſſimo folio, flore albo oderato.

DE IX. AFBEELDING.

DEn *Granaat Boom* met zyn vrucht en bloem waſt in Suriname heel geerne, doch word van de Inwoonders weinig gecultiveert en dewyl ſy in Europa genoegzaam bekent zyn, zal ik my met die te beſchryven niet ophouden.

Deze geele Rups heb ik tot Surinaame met Granaatbladen geſpyſt, den 22. April heeft ſy ſich vaſt gemaakt en is tot een graeuw Poppetjen geworden, uit welk den 8. May deze wonder ſchoone Capelle quam, zynde blaeuw en zilver met een bruinen rand omvat, ondermengt met witte halve maantjes, op de verkeerde zyde bruin met geele oogjes, in het vliegen zynſe zeer ſnel.

Deze blauwe Capelle vertoond ſich door het vergrootglas als blauwe pannen, zynde van gelyke gedaante als de pannen op de daaken, leggende zeer ordentlyk en regulier, zynde breede vederen als de vederen der Pauwen, van wonderlyke glants, wel weerdig om na te zien, alzo die niet te beſchryven is.

DE X. AFBEELDING.

DEn *Surinaamſe Cattoen Boom* ſchiet zeer ſchielyk op, in zes maanden uit zaad zoo groot als in deze landen de Quec-peer-boomen, de groene blaade leggen de Indianen op verze wonden om te verkoelen en te genezen, ſy draagen twederley bloemen, te weten roodachtige en ſwavel geele, de roodachtige brengen geen vrucht, de geele brengen de Cattoen voort, als deze bloeme afvalt, zoo waſt een knop op deszelfs plaatſe, als die ryp is, zoo word ſy bruin en barſt open, daar ſich dan de witte Cattoen vertoond, beſtaande in 3. deele, in elk deel is een ſwart zaatje, aan het welke de Cattoen vaſt is. Deze Cattoen word van de Indianen geſponnen, daar maaken ſy hare hangmatten van, om daar in te ſlapen.

Twederley Rupſe heb ik op deze boomen gevonden. De onderſte, die ſwart is, heb ik tot den 20. Maart met deze groene bladen geſpyſt, wanneer die vervelt en tot een Poppetjen geworden is, uit het welke den 28. April 1701. een Cattoen verwige Uil ten voorſchyn quam.

De bovenſte witachtige eet in 's gelyken het Cattoen loof, den 9. Juny is ſy by my verandert en tot een Poppetjen geworden, den 24. Juny quam een Cappelletjen daar uit, met zilvere en bruine vlakjes vercierd.

Het witte Uilken vertoond ſich in het vergrootglas, als of het van witte en grauwe vederen of pluimen meer na hair als vederen gelykende was gemaakt, zyn hoorntjes lyken twee bonte ſlangetjes, wit en ſwart.

Het kleine Cappelletjen is op de rug vol vederen, op de onderſte zyde zyn bultjes van de ſchoonſte coleuren der werelt, zynde verheeve veder boſſen, die rood, blauw, purpur, gout, en zilverachtigh van verwe zyn, als of het Pauw-vederen waaren. De Takjes aan de ſteert zyn ſchoone veder bosjes, de hoorntjes zyn als ſwarte ſlangetjes.

Dat de Cattoen Boomen *tweederlei bloemen hebben, heeft eerſt de Heer Hermans in zyn Hortus Academicus, met die als twee bezondere zoorten voor te ſtellen, aangeweezen, het geen ook de Heer Tournefort in zyn inſtitutiones rei herbariæ heeft nagevolght, maar uit de beſchryvinge hier van de Auteur, zoo zyn deeſe tweederley bloemen op een ende zelve boom te vinden, met dat onderſcheid, als dat na de roodachtige bloemen geen zaedhuiſen, maar die na de geele bloemen alleenig komen te volgen, en werd de eerſte zoorte met de naam van* Xylon arboreum J. B. *en de tweede* Xylon arboreum flore flavo *by Tournefort voorgeſtelt, alwaer des zelfs bynaamen te vinden zyn.*

DE XI. AFBEELDING.

DIt is een Tak van een Surinaamſen boom, genaamt *Palliſaden Boom*, welke boom geſpleten en tot ſparren gemaakt werd, van welke ſparren met behulp van vier balken, die in vier hoeken in de Aarde gezet werde, men in America de huiſen of hutten maakt. Dezen boom draagt een geele bloem dik en ſwaar, als de bloem afgevallen is, dan ryſt den tak opwaarts, wordende het zaadhuis a's een ſtalbeeſem, de Inwoonders bedienen ſig ook daar af in plaats van beſems, ſy zyn vol zaad, welk zaad het gierſt zaad in gedaante en groote gelyk is.

Op dezen boom koomen jaarlyks driemaal deze zoort van Rupſen, zynde geel met ſwarte ſtreepen, en zes ſwarte ſteekels verciert, als ſy een derde van haar groote hebben, zoo vervellen ſy, en worde als dan oranjen geel met ſwarte ronden vlakken op elk lid, en zes ſteekels als boven, eenige dagen daar na trekt ſy wederom haar vel uit, en komt zonder deeze ſteekels te voorſchyn, den 14 April 1700. is ſy my verandert, en tot een Poppetjen geworden, den 12. Juny quamen de nevenſtaande Uilkens daar uit te voorſchyn. Het onderſte en kleinſte is het Manneken, het grooſte en bovenſte het Wyfken.

DE XII. AFBEELDING.

B*Anana* noemt men deze vrucht in America, ſy verſtrekt vóor appels en is aangenaam van ſmaak als in Holland de appels zyn, ſy zyn goet gekookt en ongekookt, als ſy nog onryp zyn, zyn ſy ligt groen, de rype zyn citroen geel van binnen en van buiten, ſy hebben een dikke ſchelle als de Citroenen, ſy hangen tros wyze, elken boom draagt maar een tros, elken tros heeft 9. à 10. Ringen, en yder Ring 12. à 14. vruchten; alle opwaarts geſtrekt. De bloeiſel is als een zeer ſchoone bloem, van vyf bloed roode bladen, zoo dik als leder, op de verkeerde zyde met een blauwe dauw bezet. De bloeiſel is te gelyk met de vrucht. De tros is zoo groot als een man dragen kan. Den boom is voos als kool, den ſtam beſtaat uit veel dekſels, in zes maanden groejen de uitſpruidſels tot 13. voeten hoog, zo dik na proportie, als een dikken Maſtboom. De bladen zyn meer als zeven voeten lang, en een en een halven voet breed, lieflyk groen, men legt dezelven onder het brood om 't daar mede in de backoven te ſchuiven.

Op deze boom vond ik deze ligt groene Rupſe, met welkers bladen ik haar geſpyſt heb tot den 21. April, wanneer ſy haare huid afgeſchoven, tot een Poppetje geworden, en den 10. May in zoodanige ſchoone Uilke verandert is.

Dit gewas is de Muſa Serapionis, *en heeft zoo veel bezondere benaminge gekreegen, als van Auteuren is beſchreven, deze alle naamen by den andere gevoegt, werden in myn Flora Malabarica, onder de naam van* Ficoides ſeu Ficus indica, Longiſſimo Latiſſimoque folio, fructu Longiſſimo, Muſa Serapionis dicta Herm. Cat. *voorgeſtelt.*

DE XIII. AFBEELDING.

VErtoont een tak van de *Americaanſe Pruimboom.* Dezen boom waſt zoo hoog als een Okernootenboom in Holland, zyn dikte is na proportie, zyn blad en bloeiſel is zeer gelyke aan die der Vlierboomen, behalven dat de bloeiſel zonder reuk is, de vrucht hangt tros wyze by malkander, maar is wilt en ongeendt, alzoo de Europianen in dat geweſt niets dan het Suikerriet cultiveren, deze vrucht is te zamentrekende, en ſweet dryvende, en is het ſweet, dat daar door werd veroorſaakt, zoo geel als de vrucht zelfs. Den ſteen in deze Pruimen is ruim half zoo groot als de Pruime zelfs, het vleeſch der Pruimen is heel dradigh.

De groene en ſteekelige Rupſen, die op de bloidſel kruipen, eeten die met een groote graaghte, en wanneer haar dat ontbreekt, zoo eeten ſy het groenen lof van de boom; ſy zyn van natuur traag, en doen niet als eeten den geheelen dagh door; den 5. April waaren ſy ſtil en maakten haar vaſt, den 7. zyn ſy in Poppetjes verandert, uit welke den 20. der zelve maand zoodanige blaeuwe Capelletjes voortkwaamen.

DE XIV. AFBEELDING.

DEzen tak is van een grooten boom, die naar zyn vrucht *Zuurſak* in Weſtindien genaamt werd, de groene bladen zyn ſchoonder groen, als de Citroene bladen, de bloeiſel is geelachtig groen, zynde des zelfs bladen dik, de vrucht gelykt wel de meloenen, ſmaakt zuurachtigh als de wyn druiven, ſy heeft een harde ſchelle; het vleeſch is wit, week, en zeer aangenaam van ſmaak, men kanſe gekookt en ongekookt nuttigen, die men kooken wil laat men niet ryp werden, men kookt haar met een weinigh water en ſuiker, zoo is het een goet eeten, in de Barbados word ook wyn uit deze vrucht geparſt.

Deze groote groene Rups heeft de groene bladen van deze boom tot hare ſpyſe gebruikt. Den 22. Juny heeft ſy ſich ſtil neer gelegt, is vervelt, en tot een bruin Poppeke geworden, den 23. Auguſti is daar uit een bruine Uil, of Onruſt voortgekomen.

De kleine geele Rupſe die op het takjen te zamen gerolt leght, eet insgelyken deze bladen, den 3. December heeft het een houtverwigh geſpinſt gemaakt, waar uit den 24. January een wit Uilken gekomen is, gelyk op het groene blad vertoond word.

Een kleine zoort van Zuurzakke *werd afgebeelt, en op de derde plaat vertoond, dat ſy in de hove van Holland met de naam van* Anona *zyn bekent, heb ik reeds op het derde blad gezegt.*

DE XV. AFBEELDING.

DEze *Water Meloenen* waſſen langs de aarde, gelyk in Holland de comcommeren, ſy hebben een harde ſchelle die allenskens na binnen toe hare hardigheit verlieſt, het vleeſch is blinkende, in de mond ſmelt het als ſuiker, is gezond en aangenaam van ſmaak, en is de verquikkinge der zieken. De bloeiſel is klein en onaanzienlyk, geel van coleur, het zaat is rood, en als het over ryp is word het ſwart.

Deze vierkante Rups houd ſig op deze Meloenen bladen, het voorſte en achterſte deel des lighaams is blauw, en het middelſte is groen; ſy heeft een klevende huid over de voeten als een ſlak; den 5. July is ſy ingeſponnen, ik verwachte wat zeltzaams uit deze rare Rups, maar wierd in myne hoope, wanneer ik den 10. Auguſti 1700. zulk onaanzienlyk Uilken daar uit kreeg, bedroogen. Dit is myn meer gebeurt dat de ſchoonſte en raarſte Rupſen in de ſlechtſte beesjes, en de ſlechtſte Rupſen in de ſchoonſte Uilen en Cappellen veranderen.

Deze Watermeloen *is de* Anguria Citrullus dicta B. Pin. *en de* Citrullus folio Colocynthidis ſecto ſemine nigro, quibuſdam Anguria J. B.

DE XVI. AFBEELDING.

DEzen boom word in America *Caſchou Boom*, en zyne vrucht *Caſchou Appels* genaamt, men heeft twederlei zoorten, den eenen heeft witte bloeiſel en brengt geele appels, den anderen heeft roode bloeiſels en brengt roode appels, maar het groene loof is eenderlei. De appels zyn ſuurachtig van ſmaak, te zamen trekkende, zyn dog goed om te kooken, aan zommige plaatſen van America perſt men wyn daar uit, die zoo ſterk is, dat de gene die de zelve onmatig drinken, dronken daar van werden. Aan de appels zit een krom gewas als een nier, dat eigentlyk de Caſchou is, als aan twee vruchten met de Caſchou tegen de boom aan leggende te zien is. Dit gewas is zeer ſcharp, het zap daar van vreed huid-en vleeſch weg, zo dat men fontanellen daar mede zette kan, maar als dit gewas gebraden is, zoo is het goed tegens den loop, verdryft ook de Wormen, en ſmaakt als een caſtanje, de bladen waſſen kroons-wyze om den boom, gelyk aan dezen tak te zien is.

Ik vond Anno 1701. tweederlei zoort van Rupſen op dezen boom, waar van de een zoo wit als ſneeuw, en zeer hairig was, als op het blat leit, deze heb ik met dit loof gevoed tot den 3. Maart, wanneer hy tot een bruin Poppeke geworden is, waar uit den 18. Maart een doorſichtige Capelle quam, als deze vliegende verbeelt.

De bovenſte roode Rupſe was zeer ras in 't loopen, ſig zoekende een plaats om in te ſpinnen, gelyk het dan den 5. April begon, waar uit den 20. dito een houtverwige Uil quam.

Deze boom is de Anacardium Occidentale cajous dictum, officulo reni leproris figura Herm. Cat. *en werd omſtandig beſchreeven in het derde deel van de Hortus Malabaricus, met de naam van* Kapa-mava, *en* Katjavomaram, *des zelfs verſcheide andere benaaminge werden in myn Flora Malabarica by den andere gevoegt.*

DE XVII. AFBEELDING.

L*Immetjens* zyn de gemeenste vruchten in Surinamen, sy worden by alle spysen genuttigt, het is een zoort van kleine Citroenen en wassen in het wild, de boomen worden zo hoog als schone appelboomen, het loof is half zo groot als de gemeene Citroenen, het bloisel is ook na proportie kleender, uit de bloeisel word kostlyken oly gemaakt, de kleine onrype Limmetjes worden in suiker ingemaakt tot confyt, uit de schellen perst men ook oly, de boomen hangen het geheele jaar vol bloeisel, rype en onrype vruchten, gelyk in Duitsland de jeneverboomen, gelyk ook alle andere boomen in Surinamen, alzo het daar nimmer winter is.

Dezen bruinen en wit gepleckten Rupsen, vind men veel op deze boomen, sy hangen aan de boomen met hoopen, sy kleven aan malkander als slakken, als menſe aanraakt steeken sy geele hoornen uit het hooft, apparent om sig te verweeren, of haare vyanden te beschadigen, met Limmetjes bladen heb ik haar gespyst tot den 24 Maart 1700. wanneer sy tot bruine Poppetjes geworden zyn, gelyk een op den steel legt, waar uit den 2. April 1700. zodanigen Capellen ten voorschyn kwamen, als alhier een zittend en vligend vertoond werd, zynde swart met roode en witte vlakken verciert.

Diergelyke kleine witte beesjes, als op het blat kruipen, zyn zeer veel aan de Limmetjes boomen, van den 20. tot 24. April veranderden sy, zommige tot witte andere tot bruine Torretjes.

DE XVIII. AFBEELDING.

OP dit 18. blad ſtelle ik voor Spinnen, Mieren, enColobritgens op een *Guajaves* tak, om dat ik de grootſte Spinnen ordinaar aan den *Guajaves* boomen gevonden heb. In het volgende 19. blad zal ik nog eens een *Guajaves* vertoonen met zyne inſecten, daarom zal ik ditmaal niets daar of zeggen, maar tot de Spinnen overgaan.

Diergelyke groote ſwarte Spinnen heb ik veel gevonden op de *Guajaves* boomen, ſy woonen in een zodanig rond neſt, als op het volgende blad het geſpin van de Rups verbeeld, ſy maaken geen lange draden, gelyk ons zommige reizigers hebben willen wys maken, ſy zyn rond om vol hair, hebben ſcharpe tanden, waar mede ſy gevaarlyk byten konnen, latende te gelyk vogt in de wonden gaan, hare ordinaire ſpyſe zyn de Mieren, die haar niet ontgaan als ſy den boom oploopen, door dien deze ſpinnen (gelyk alle andere) acht oogen hebben, met twee zien ſy opwaarts, met twee nederwaarts, met twee ter rechter, en met twee ter linker zyde; ſy haalen ook by gebrek van Mieren de kleine vogels van de neſten, en zuigen haar alle het bloed uit het lyf, ſy vervellen van tyt tot tyt als de Rupſen, maar heb haar noit vliegende gevonden: een kleinder zoort van Spinnen, als hier in een ſpinnewebbe vertoont werd, dragen hare eyers in een koek onder het lyf, daar ſy die uitbroejen, deze hebben ook acht oogen, maar ſy ſtaan veel verſtroider aan het hooft, als die der grooten.

In America zyn zeer groote Mieren, die heele boomen kaal als beſems maken konnen in eene nacht, ſy hebben twee kromme tanden, die als ſcheeren over malkander heenen gaan, met deze ſnyden ſy de bladeren van de boomen, en laaten die afvallen, dat den boom van aanzien word als in Europa de boomen des winters, dan zyn der duizende van onder en dragen die in hare neſten, niet voor haar zelfs maar voor hare jongen die nog wormen zyn, want de vliegende Mieren leggen zaad gelyk de Muggen, daar uit komen Wormen of Maiden, deze Maiden zyn twederlei, zommige ſpinnen ſig in, andere en de meeſte worden tot Poppetjes, deze Poppetjes noemen de onkundige mieren eyeren, maar de mieren eyeren zyn veel kleinder, met deze Poppetjes voed men tot Surinamen de hoenders, en is beter voor haar als haver of garſte. Uit deze Poppetjes komen Mieren, deze Mieren vervellen en krygen vleugels, en deze leggen daar na het zaad uit het welke die Wormen, die met zulke onbeſchryflyke neerſtigheit van de Mieren verzorgt worden, want in die warmen landen behoeven de Mieren voor de winter niet te zorgen, wyl die daar nimmer komt. Sy maken kelders in de aarde ruim acht voet hoog, en zo wel geformeert als of het van menſchen handen zo gemaakt was, als ſy elders willen na toe gaan, waar geen weg is om te komen, zo maken ſy een brug, namentlyk de eerſte zet ſig en byt in een hout, de ander zet ſig achter de eerſte, en maakt ſig aan de zelve vaſt, alzo de derde aan de twede, en de vierde aan de derde en zo voort, en zo laaten ſy ſig dryven van de wint, tot dat ſy aan d'ander ſy geſlingert werden, dan loopen alle de duizenden daar over, als over een brug; deze Mieren hebben een altoos duurende vyantſchap met de Spinnen, en alle inſecten des lands; ſy komen alle jaar eenmaal uit haare kelders, met een ontelbare menigte, komen in de huizen, en loopen van een kamer in de ander, en zuigen alle beeſten uit groot en klein, in een oogenblik hebben ſy een zodanigen groote Spinne verteert, want daar komt een zodanige groote menigte over haar, dat ſy ſig niet redden konnen, ook loopen ſy van de eene kamer in de ander, dat ſig ook de menſchen retireeren moeten, en als het geheele huis gereinigt is, gaan ſy in het naaſte, en zo eindelyk weder in haar kelder. De Colobritges vangen de Spinnen op hare neſt als gezegt is, deze zyn het voetzel der Prieſters tot Surinaame, die niets anders eeten mogen als zulke vogeltjes, (zoo als men my gezegt heeft) ſy leggen 4. eyers als andere vogels, en broejen die uit, vliegen zeer ſnel, ſy zuigen den honig uit de bloemen met uitgebreide vleugels, ſtaande ſtil als zonder beweginge in de lucht, ſy zyn van veelderhande wonderſchoone coleuren ſchoonder als de Pauwen.

DE XIX. AFBEELDING.

VErtoont een *Guaiaves* tak, na de vrucht van de Indianen *Guaiaves* genaamt, den boom waſt zo hoog als een appelboom in Duitſland, de bladen als de pruime bladen, de bloeiſel is wit met veel kleine geele vezeltjes, de vrucht heeft een dunne geele ſchelle, het vleeſch is roodachtig, en aangenaam om te eeten, zo wel rauw uit der hand als gekookt, ſy zyn van binnen vol kleine zaadjes in een roode vogtigheit leggende, die ook rauw gegeten goed is, maar als men die kooken wil, zo doet men met een lepel alle deze zaaden en vogt daar uit. Men maakt Taarten en Conſerven daar van, ſy waſſen zeer gemaklyk, alzo ſy natuurlyk aan het land zyn, en veel dezer boomen in het wilt of Boſcagie gevonden werden.

Dezer grooten Rupſen, heb ik veel op de voornoemde boom gevonden, en met deszelfs bladen geſpyſt, ſy zyn wit met ſwarte ſtreepen, hebben op elke zyde 50. blinkende roode coraalkens, den Heer Leuwenhoek oordeelt dat het oogen zyn, miſſive 146. pag. 430. à 452, ik heb tot dato dezes niet konnen afneemen dat het oogen zyn, mynes oordeels moſtenſe als dan van achteren, en ter zyden haare ſpys ondekken konnen, het welke tot nog toe niet ondervonden heb, altoos ſy hebben geen oogvlies over dezelve. Als ſy volwaſſen zyn, maken ſy een groot grauw geſpinſt, aan den boom hangende, dan veranderen ſy in Poppetjes, gelyk my Anno 1699. den 20. October geſchied is, waar uit den 22. January zodanige witte met ſwarte ſtreepen vercierde Uilen kwamen. Uit zommige Rupſen kwamen witte maaden, welke na tien dagen in ſchoone groene vliegen veranderden.

De bovenſte groene Rups, heb ik met deze bladen geſpyſt tot den 2. Auguſti 1700. wanneer het in een Poppetjen veranderde als aan het blad hangt, uit het welke den 15. 16. en 17. zulke door ſichtige ſwart gevlakte Capelletjes kwamen.

De twee takken op dit en het voorgaande blad afgebeelt, zyn takken van de Guajava alba-dulcis, *in het drienſeſtigſte hooftdeel van de Amſterdamſche hof beſchreeven, van welke twee zoorten in den Amſterdamſche hof gequeekt worden, die daar meer dan eenmaal bloem en vrucht gegeven hebben: de verſcheidene benaaminge, waar mede verſcheidene Auteuren deſe boom hebben voorgeſtelt of te beſchreeven, zyn alle te vinden in myn Flora Malabarica, onder de naam van* Guajava alba dulcis, fructu longiore Herm. Catal.

DE XX. AFBEELDING.

ANno 1700. in April was ik tot Surinaame op de plantagie van den Jufvrouw Soomelſdyk, genaamt Providentia, alwaar ik verſcheide obſervatien van inſecten deed, in het wandelen vond ik een menigte *Gummi Guttæ Boomen* in het wild ſtaan, waar van ik alhier een tak voorſtelle, hy waſt by na als de Berkkenboomen in Europa, van buiten met een witte geſtreepte ſchelle om den baſt, als men den baſt open ſnyt druipt de Gummi daar uit; den Gummi is niet nodig te beſchryven, is alleen die met verwen omgaan bekend.

Op dezen boom vond ik deſe groote Rups van groene en ſwarte ſtreepen, met deſe Gummi Guttæ bladen heb ik ſe geſpyt tot aan het einde van April, wanneer ſy een groot houtverwig geſpinſt gemaakt hebben, en in dezelve tot Poppetjes geworden zyn, uit de welke den 3. Juny ſchoone Cappellen voort kwamen, als hier vliegend en zittend vertoond werden. Eer de Rups verandert was, is het groene in rood verandert, te weten eer ſy een Poppetjen wierd, na dat ſy haar volle grootheit had.

Verſcheide zyn de boomen waar uit de Gutta Gamba *vloeid, ſy vloeid uit de* Carcapuli Acoſtæ, *uit de* Carcapuli Linſchotani, (*met welke eerſte de* Coddam-Pulli, *in het eerſte deel van de Hortus Malabaricus beſchreeven, over een komt, en de zelve is*) *uit deze die hier werd afgebeeld, en ook uit de* cſulæ indicæ affinis planta, *waar van in het zesde boek en het zeven-en vyftigſten hooft deel Bontius ſchryft, dat de* Gutta Gamba *uit de* Coddam-Pulli *in de Hortus Malabaricus beſchreven voortkomt, meend S. a Daale in zyn Pharmacologia op het 484. blad.*

DE XXI. AFBEELDING.

DEze geele vrucht word in America *Marquiaas* genoemt, de bloem die voor deze vrucht gaat is een paſſie bloem, maar veel grooter als die in Europa. De bloem geeft een zeer lieflyken reuk van ſig, die men van verre rieken kan; het gewas loop op als een Winde, en is zeer bekwaam om prieelen in de hove te laten bewaſſen, hoewel de Hollanders in Suriname daar geen groot gebruik van maken, in twee jaren is een prieel heel dicht daar mede bewaſſen, daar ſig allerlei vliegende gediertens ophouden van wegen den reuk der bloemen, de vrucht beſluit in ſig ſwart zaat, met een witte lymigheit omzet, het welke verkoelend en lieflyk om te eeten is.

De eerſte Rups die op het groote blad zit, nuttigt dezelve tot zyne ſpyſe, den 28. May 1701. om ſpon het ſig en wierd tot een Poppeke, dat nevens de Rups legt, waar uit den 7. Juny een Cappelletjen kwam, als hier vliegende vertoond word.

De twede op de ſteel leggende groene Rups heb ik den laatſten May op de voornoemde bloemen gevonden, dezelve etende en zittende in een zeer zeltzame wooninge, te zamen gezet uit veele kleine pypjes op holle houtjes, deze Rups liep in dit huisjen gints en weer, dan uit een, dan weder uit een ander pypje uitkykende, als boven op de knop te zien is. Den 10. Juny kwam daar uit een bruinen met roode vlakken vercierde beesje, gelyk hier op den ſteel zit.

Het derde Rupsken, gelyk een op de vrucht zit, nuttigt ook deze bladen; is my den 4. Juny ingeſponnen, zo als een op de ſteel legt, en den 14. kwam daar een zulke ſchoone bonte vliege uit met geſpleten voeten, gelyk een onder aan den ſteel zit, deze voeten zyn zeer teeder en vallen af, als menſe maar het minſte aanraakt.

Dit gewas is de Murucuia Guacu *van Marggravius*, *en* Murucuia quarta *van Piſo*, *als ook de* Clematis indica fructu citri formi, foliis oblongis Plum. 64. Tab. 80. *dit gewas werd ook van Tournefort in zyn inſtitutiones rei Herbariæ genaamt*, Granadilla fructu citriformi, foliis oblongis, *en van Hermannus in Catalogo horti Academici* Cucumis Flos paſſionis dictus Guajavæ folio major. *d'Heer Hermans hebbende dit gewas gebracht in zyn Catalogus horti Academici by de andere zoorte van gewaſſen, die gemeenelyk wegens het formaat van haar bloem* Paſſie bloemen *werden genaamt, heeft dit zelve gewas echter in den Paradiſi Batavi prodromus, onder de zoorten van* Climmen (*waar mede het geen de minſte gemeenſchap heeft, ten regarde van bloem en zaadhuis*) *geplaaſt, als of een groote miſſlag in de Catalogus van te vooren had begaan, het geen de zelve Heer echter heeft verbetert, op het 177. blad van de Paradiſus Batavus zelfs.*

DE XXII. AFBEELDING.

DEze *roode Lelien* waſſen op een witte bol in het wild, hare eigenſchap is niet bekent, haare groene bladen hebben een luiſter als de zyde. Ik heb van de bollen eenige mede gebracht, die hebben in de hoven van Holland eerſt haar bloemen, en daar na haar bladen voortgebracht.

Deze op het groene blad leggende hairige Rups, heeft een roode kop en roode voeten, het lyf heeft blauwe vlakken met geele ringen omzet, de hairen zyn ſwart en hard als yzerdraat, ſy neemen de groene bladen tot hare ſpyſe, den 4. Juny heeft ſy een ovaal geſpinſt gemaakt, en is daar in tot een bruine Poppeken geworden, gelyk een in het midden van de plant legt, waar uit den 30. Juny een ſchoone Uilke voortkwam, haar voorſte vleugels waren hout ofte lichte oker verwigh, de achterſte vleugels zyn oranjen verf met ſwarte vlakke, gelyk hier een vliegend vertoond word.

De kleine roode Rups, met groene en witte ſtreepen, heb ik in het gras gevonden tot Surinamen naaſt deze Lelien, den 10. Auguſti maakte ſy een wit geſpinſt gelyk op het groene blad legt, hier uit is den 24. Auguſti, een geele en ſwarte vliege, (als hier vertoont word) voortgekomen.

Deze Rups is heel verſchillende van die No. 12. op de Banana, ende brengt echter by na een zoort van Uilen voort.

Dit gewas is de Lilio-Narciſſus Polyanthos, flore incarnato, fundo ex Luteo albeſcente Sloane Cat. Jamaic. *en werd van Hermans in zyn Paradiſus Batavus beſchreeven met de naam van* Lilium Americanum puniceo flore, Bella dona dictum.

DE XXIII. AFBEELDING.

DEze ligt geele vrucht noemt men *Baccoves*, en is een geflacht van *Bannanes*, als numero 12. vertoond is, welkers ftam eenderlei bladen heeft als dezelve, en differeren niet anders als in Europa de appels en peeren, deze Baccoves is wel zo zacht van vlees, als de Bannanas, heeft eenderlei gebruik als dezelve, behalve dat men deze vrucht gebruikt om de Azyn haaft zuur te maken, die uit zuiker en water bereid word.

De bruine Rups, die ik op de bladen van deze boom gevonden heb, heeft vier fteekels op den rug, het hooft vertoond fig gekroont, den ftert gefpleten, de voeten zyn rood. Den 3. December heeft fy fig vaft gemaakt, en is tot een houtvervige Poppetjen geworden, die twee zilvere vlakken op elke zyde had, uit deze Pop kwam den 20. December een fchone Cappelle voort, op de binnenfte zyde zyn de twee bovenfte vleugels licht oker vervig; en de twee andere fchoon blauw, de buitenfte zyde van de geheele Capelle is geel, bruin, wit en fwart geftreept, word in Holland den kleinen Atlas genaamt.

De blauwe Hagadis met haare eyers vertoone ik voornamentlyk hier by, om het blad te vercieren, fy had haar neft in myn huis in de grond gemaakt, in het neft lagen vier eyeren, wit en rond, zo als op den fteel drie te zien zyn, deze heb ik op myn reize naar Holland mede fcheep genomen, daar my den jonge Hagadiffen op Zee uitkwamen, zo klein als op den fteel een te zien is, maar uit gebrek van haar moeder en voetzel, zyn fy geftorven.

Dit is een zoorte van den Mufa Serapionis, *die op het twaalfde blad werd afgebeeld, veel en verfcheiden zoorten zyn onder het geflacht van den* Mufa *te vinden, die tot zeftien onderfcheiden zoorten in het eerfte deel van den Hortus Malabaricus op het twintigfte blad opgetelt, en met des zelfs onderfcheid befchreeven werden.*

DE XXIV. AFBEELDING.

IS een *Carduus Spinoſus* waſſende in het wild in Surinaame, dragende geele bloemen; aldaar genaamt *Maccaï*, waſſen by na een Manshoogten, hebben zeer aanzienlyke bladen, met lichte blauwachtige aderen doorlopen.

Kleine Wormen met ſwarte hoofden en ſwarte ſteerten, en met oranjen geele lichamen heb ik onder dit doornig gewas deszelfs wortel eetende gevonden, die ſig allenskens in Torretjens met geele vlakken veranderen, als onder aan de plant een vertoond word, deze ondervinding heb ik Anno 1701. in Maart gevonden, en alzo myn haare veranderinge anders voor kwam, als die der gemeene Rupſen, zo nam ik voor meerder omſtandigheden na te vorſchen, aangaande de verandering der Torren.

Ik vond dan den 26. Maart 1701. noch een andere zoort van Wormen in verrot hout, deze veranderden allenskens zo dat men het zien konde tot Torren, alzo dat het onderlyf noch ten deele na den Worm gelykt, zo als een boven vertoont word, de tanden van den Worm groeyen, zetten haar uit en worden tot hoorntjes van de Torren, de vleugels op het lyf zyn in het begin okervervig, daar na worden ſy ſwart na de mate het geheele beeſt aan groeit tot zyn perfectie, deze leggen hare eyers, daar uit wederom zulke Wormen komen als een op deze diſtel midden op de plant legt.

Dit gewas is de Papaver ſpinoſum, *van Caſparus en Joannes Bauhinus, waar van niet zonder reden Tourneſort in zyn inſtitutiones rei herbariæ een nieuw geſlacht maakt, en dit gewas voorſtelt onder de naam van* Argemone Mexicana.

DE XXV. AFBEELDING.

DIt is de grootſte zoort van *Banille*, twee zoorten waſſen op Surinaame, d'ander zoort is wat kleinder van blad en vrucht, de bladen zyn dik als een vinger, ruim zo dik als in Europa den huis-look, deze klimd de boomen op als de Klim, en maakt ſig heel vaſt aan de zelve, haar ſteel en blad is gras groen, de groene vrucht is als een boon drihoekig, vol van welriekende olyachtige zaden, ſy waſt in 't wild aan de hoogſte boomen, doch lieſt aan zulke boomen, die in vogtige en moeraſſige plaatzen ſtaan, haar gebruik in de Chocolade is bekent, het is jammer dat geen curieuſe menſchen in dat land zyn, die zulke dingen cultiveren, en meer andere opzoeken, die zonder twyffel in dat groote en vruchtbare land zoude te vinden zyn.

Deze bruine Rupſen met geele ſtrepen heb ik veel op deze planten gevonden, (gelyk ook op de Murucuja of Paſſie bloem onder No. 21. te zien is) die ſy gegeten hebben tot aan het einde van May, wanneer ſy ſig vaſt gemaakt en tot Poppetjes geworden zyn, daar uit den 7. Juny zodanige ſchoone Capellen voortkwamen, welkers binnenſte zyde zaffraan geel, en hare buitenſte geel, rood, bruin, en met zilvere vlekken verciert was, gelyk alhier zittend en vliegend vertoond word.

Noch vind ſig op deze plant een klein Rupsken als op het onderſte blad te zien is, groen van verf, den 12. February 1700. is ſy my tot een groene Poppetje geworden, waar uit des anderen dags een kleine grauwe Uilke voortkwam, dat zeer geſwind in 't vliegen was.

Dit is de Volubilis ſiliquoſa mexicana foliis plantaginis *van Rajus*, *den* Flilxochitl, flos niger & aracus aromaticus *van Hernandes in zyn Hiſtoria mexicana*, *en is de* Vanilla flore viridi & albo, fructu nigreſcente *van Plumier*, *in zyn tractaat* nova plantarum Americanarum genera: *met noch veeb andere benamingen werd dit gewas van verſcheide Auteure voorgeſteld*, *die alle te vinden zyn in het* Almageſtum botanicum *van Plukenet pag.* 381.

DE XXVI. AFBEELDING.

VErtoont een tak van een *Cacau boom*, wiens bladen hard, ſtyf, en grasgroen zyn, de boomen worden zo hoog als een Appel boom, dragen te gelyk bloeiſel, rype, en onrype vruchten, de bloeiſel is roodachtig, ſpruit aan weer kanten uit het hout, de jonge vruchten zyn roodachtig groen, alſe ryp zyn, zo zyn ſy geel als citroenen, ſy hebben dikke ſchellen, die tot vettigheit en meſt des lands gebruikt word, de boonen ofte zaden worden in de ſchaduwe hard gedroogt, eer men die in andere landen verzend; deze boomen waſſen zeer geern in Surinaame, hoewel ſy moejelyk zyn aan te queeken, wyl ſy altyt onder een ander boom moeten ſchuilen, die haar voor de hitte der zonnen beſchermt, alzo ſy de groote hitte niet uitſtaan konnen, daarom plantmen, wanneer deze boomen noch jong zyn, daar nevens een Banana ofte Bakoven, om de zelve daar mede voor de hitte te dekken.

Diergelyke ſwarte Rupſen met roode ſtreepen, als een op de groene bladen vertoond word, heb ik veel op de Cacou boomen gevonden, gebruikende het loof tot haare ſpyſe, ſy hebben roode ſtreepen met witte puntjes, ſy zyn zeer traag en langzaam van aard, den 26. Maart zyn ſy by my tot Poppetjes geworden, waar uit den 10. April witte Uilkens voortkwamen, met ſwatte ſtreepjens en puntjens verciert.

Deze boom is de Cacao Cluſii, *en de* Amygdalis ſimilis Guatimalenſis *B. Pin. en kan onder geen bekent geſlacht van de Oude beſchreven gevoegt werden, waarom de Heer Tournefort deze boom ook als een bezonder geſlacht in zyn* inſtitutiones rei herbariæ *voorſtelt, al waar ook des zelfs bloem en vrucht naukeurig werd beſchreeven en afgebeeld.*

DE XXVII. AFBEELDING.

DEze vrucht word den appel van *Sodom* genaamt, en word door een gewas voortgebracht dat een en een half of twee ellen hoog, en alom met ſcherpe doornen bezet is, des zelfs bladen niet uitgezondert, als of de natuur een teeken van waarſchouwinge daar aan gezet had, anders zyn de bladen zacht om aan te raaken, de vruchte of appels zyn daar geel, en als menſe hier plant rood, heel vergiftig, zodanig dat menſchen en vee zo ſe daar van eeten ſterven moeten, van binnen is de vrucht vol zaden, die roodachtig en bruin van verve zyn.

Deze bruine Rups met roode ſtrepen, als boven op het groene blad zit, heb ik op deze plant gevonden, Anno 1700. den 24. September is ſy tot een bruin Poppetje geworden, gelyk als een boven op het blad legt, waar uit den 12. October een geelachtige Uil kwam met bruine vlakken vercierd, gelyk als een op het blad zit.

De Worm die op de ſteel kruip is oranje verwig, die my door een ſwarte Slavinne gebracht wierd, my berichtende, dat daar uit ſchoone Sprinkhanen voortkwamen, deze heeft ſig in een bruine blaas verandert, daar een zodanig groen beeſt (na het eenparig getuigenis der Inwoonders) uit zoude voortkomen, dat allenskens vleugels krygt, gelyk den vliegende Sprinkhaan heeft, deze ondervindinge heb ik niet konnen waarnemen, dewyl het ronde Poppetje geſtorven is, maar alzo my andere verſekerden daar van de bewyſen door haar ondervinding te hebben, zo heb ik die ook hier met ſtilſwygen niet willen voorbygaan, gevende aanleidinge aan andere liefhebbers om daar de zeekerheid van op te zoeken.

Dit gewas werd van Toùrnefort in zyn inſtitutiones rei herbariæ op het 149. *blad genaamt* ſolanum americanum molle, foliorum nervis & aculeis flaveſcentibus, fructu mammoſo, *en van Plukenet in zyn phitographia Tabula* CCXXVI. *figura prima afgebeeld, en met de naam van* Solanum Barbadenſe ſpinoſum foliis villoſis, fructu aureo, rotundiore, pyri parvi inverſi forma & magnitudine *voorgeſteld, ſchoon de bladen van Plukenet ruigachtiger werden afgebeeld, dan deze, zo is echter het een en dezelve gewas. Sloane heeft die gewas in zyn Catalogus plantarum inſulæ jamaicæ genaamt*, Solanum pomiferum tomentoſum fructu pyriformi inverſo.

DE XXVIII. AFBEELDING.

DEze ſchoone allergrootſte *Citroenen* waſſen op Surinaame in het wilde, de boomen zyn zo groot als de grootſte appelboomen in Europa, de bladen en bloeiſels zyn den gemeenen Citroenen in alles gelyk, behalven datſe grooter en dikker zyn na proportie der vruchten, welke vrucht van binnen weinig marg, maar een zeer dikke ſchelle heeft, ryp zynde zyn ſy zo geel als gemeene Citroenen, ſy worden geconfyt, in Holland worden die in de koeken gebakken en zukkade genaamt, in Duitſland noemt men die Citronaat.

Op deze boom heb ik een vreemde en gans ongemeene zoort van beesjes gevonden, die geen gelykheit aan de Rupſen hadden, ſy aten deze bladen, kleefden aan dezelve als ſlakken, hebbende een vel over haar voeten daar ſy ſig mede aan de bladen vaſthechten, ſy zyn venynig, waar door ook de leden verſtyven en ontſteeken, die daar door aangeraakt worden, den 11. Juny 1701. hebben ſy haare huid afgeworpen en een geſpinſt gemaakt, als op het blad alles te zien is, en is uit een van haar den 27. Juny 1701. (na dat ik al op het ſchip was om na Holland te koomen) een zulke curieus Uilke gekoomen, gelyk op het zelve blad te zien is.

De ſchoone ſwarte met roode en geele vlakken vercierde, en op de vrucht zittende Torre, heb ik om zyn rariteit halven hier by gezet, om de prent te vervullen en te vercieren, hoe wel ik zyn oorſpronk niet weet; welkers onderzoeking voor andere overlaten zal.

De Citroenen die hier beſchreven werden, zyn overvloedig in Holland bekent, zoo ook de Limmetjes op de zeventiende, en Granaat Boom op de elfde plaat afgebeeld, waarom geoordeelt hebbe daar van niets veel by te voegen.

DE XXIX. AFBEELDING.

DEze groote en heerlyke vrucht, word *Pompelmoes* in Surinaame genaamt, de boomen waſſen zo hoog als appelboomen, hangen zeer vol vruchten, dat de ranken gevaar loopen te breeken wegens de ſwaarte dezer vruchten, deze vrucht is minder van zoetigheid als een Oranjen-appel, en niet zo zuur als de Citroenen, de ſchelle en het vlees is harder als in één van deze beide, en derhalve zyn ſy aangenamer van ſmaak als dezelve.

Hier op onthouden ſigh groene Rupſe, met blauwe hoofden, welkers lichaam vol lange hairen zit, die zo hard als eyſerdraat zyn, deze eeten de groene bladen tot hare ſpyſe, den derden Auguſti hebben ſy ſig beginnen vaſt te maken, zyn tot bruine gevlakte Poppetjes geworden, uit de welke den 19. zulke ſchoone Cappellen voort kwamen, ſwart, groen, blauw en wit van verve, blinkende als gout en zilver, ſy vliegen zeer ras en hoog, alzo dat ſy niet wel anders als uit Rupſen onbeſchadigt te krygen zyn.

Deze boom is de Malus Aurantia indica, fructu omnium maximo, pumpelmus dicto, *van welke vruchten twee onderſcheidene zoorten in de Boomgaarde op Zeilon en andere gedeelte van Ooſtindien werden gequeekt, beſtaande het onderſcheid der vruchten alleen in de coleur van het vlees, het geen deze vrucht in ſig beſluit, gelyk Hermans in zyn Catalogus horti Academici op het 405. blad aanteekent, alwaar hy deze boom met de boven geſtelde naam voorſtelt.*

DE XXX. AFBEELDING.

P*Alma Christi* in Surinaame den *Olyboom* genaamt wast zeer hoog, en is cierlyk aan te zien, draagt geele bloeisel, waar na steekelige zaadhuisjes voortkommen, dese zaaden zyn in het begin groen, en als sy ryp zyn bruin, men kookt het zaad in water, zo ondoet sig de oly, dryft op het water, die men afschept, en daar te lande om allerlei wonden te genesen gebruikt werd, men brand die ook in lampen, om te lichten by nacht.

De licht groene en boven op de zaade kruipende Rupse heeft witte lange hairen, eet dese groene bladen, den 3. May is sy tot een Poppetje geworden, gelyk een op de zaaden hangt, den 17. dito kwam een swarte Cappelle daar uit, welkers voorste vleugels swavel-geel, en de twee andere vlerkjes fermeljoen-rood waren.

De swarte Rups die aan het zaad hangt is met geele vlakke vercierd, en werd gevonden op dese en andere boomen altyd in menigte, hangen als de Indianen in hare hangmatten, daar sy nooit geheel uitkoomen, als sy haar voetsel na gaan, dragen sy haar huis met haar als de slakken, hare huiskens lyken van dorre bladen van boomen gemaakt te zyn, weten die aardig vast te maken als sy ergens blyven willen, den 14. April is sy in haar hangmad verandert, daar uit een onaansienlyke Uilke voortgekomen is, die heel wild van aard was.

Dit gewas is de Ricinus Americanus major, caule virescente H. Reg. Par. *en den* Avanacœ *ofte* Citavanacu *in het twede gedeelte van de hortus malabaricus beschreven.*

DE XXXI. AFBEELDING.

DEze *Roosen* zyn uit de Caraibes na Surinaame gebracht, groejen daar heel gaarn, des morgens alse op gaan zyn sy wit, en des namiddags rood, en vallen des avonds wederom af.

Op deze roosen, desgelyke op de kleine Limoenen boomen Fol. 17. vind men diergelyke witte met bruine vlekken vercierde Rupsen als een op het blad zit, sy eeten de bladen, ik heb haar van den 26. tot den 30. Augusti daar mede gevoed, daar sy sig vast aanhechtede, en wierde tot grauwe Poppetjes, uit de welke den 14. September 1700. quamen twederlei Cappellen, den eene geel en swart den ander donker groen op de binnenste zyde, en de achterste vleugels op de buitenste zyde zyn bruin met geel, blauw, en roode vlakken vercierd, voorts waaren sy op eenderleiwys geteekent.

Deze boom is de Rosa Sinensis *van Ferrarius in zyn florum Cultura beschreeven, en werd met recht* Ketmia sinensis fructu rotundo *van Tournefort geheeten; groot is het getal der naamen, waar mede dit gewas van verscheiden Auteuren werd genaamt, deze alle zyn by den andere te vinden in myn flora malabarica onder de naam van* Alcea arborescens japonica, pampineis foliis Subasperis flore mutabili, sive colorem mutante *Breyn. Prod.* 2.

DE XXXII. AFBEELDING.

DEze plant in Surinaame *Splaapertjes* genaamt heb ik in myn tuin gehad, dienende om op wonden te leggen, alzo ſy tot geneſinge der zelve goed zyn, by nacht leggen ſig alle bladen twee en twee op malkanderen, als of het maar een blad was, de plant heeft een harde ſteel, waſt zes voeten hoog, draagt geele bloemtjes, uit deze komen lange en ſmalle peultjes vol kleine zaden, de wortel is wit, en vezelachtig.

Diergelyke Rupſen als een op deze plant legt, namen haar voetzel van deze bladen, ſy zyn groen met rooſe verwe ſtrepen en met twee hoorntjes verciert, den 20. May 1700. hebben ſy begonnen haar zelven te vervellen, zyn wat lichter van coleur geworden, en alzo in Poppetjes verandert, zynde toen roodachtig met zilvere vlakke vercierd, den 4. Juny quam een zodanig bruine met een geele verve vercierde Cappelle daar uit, als hier vliegende en zittende verbeeld werd.

Dit gewas werd by Piſo in zyn vierde Boek en drie-en-twintigſte hooftdeel beſchreven met de naam van Paiomirioba ſecunda *en in de Catalogus horti Academici Lugduno Batavi van Hermans met de naam van* Senna Occidentalis odore opii, minus viroſo, foliis glabris, obtuſis *voorgeſtelt; maar dewyl dit gewas geen gemeenſchap, dan alleen in des zelfs bloem, heeft met de* Senna Alexandrina & Italica, *zo heeft Tournefort dit gewas en met veel recht gebracht by de* Caſſia fiſtula Alexandrina, *met wien des zelfs bloem en vrucht nader overeenkomſt heeft, en ſtelt dit gewas voor met de naam van* Caſſia Americana fœtida, foliis Subrotundis acuminatis, *als te zien is op het 619. blad van zyn inſtitutiones rei herbariæ.*

DE XXXIII. AFBEELDING.

DE *Vygen* in America zyn geheel en al gelyk aan die in Europa gevonden worden, derhalven gans onnodig die te beſchryven, ſy zouden overvloediger tot Surinaame zyn, als de lieden die maar wilden aanqueeken, ſy zyn een zeer aangename en verkoelende vrucht, zeer nuttig voor de bewoonders van warme landen.

Op deze Boomen vond ik diergelyke Rupſen, als een hier onder vertoond word, gebruikende des zelfs bladen voor hare ſpyſe, den 22. Maart veranderde ſy, groen zynde en met geele ſtreepen vercierd, in oranjen geel met roode ſtreepen, over het geheele lyf heen, hun hooft en het achterſte deel waren ſwart, alzo dat ſy met haar voorgaande gedaante geen gelykeniſſe meer hadde, ſy aaten ook niets meer, maar veranderde allenskens in leververvige Poppetjens, waar uit den 12. April 1701. zulke ſchoone bruine Uilen voortquaam, als boven een vliegende vertoond word, eenige dagen daar na quam een andere te voorſchein, die veel donkerder was, ook anders gevlakt als de voorgaande, gelyk boven op de ſteel zittend te zien is.

Het zal niet noodig zyn van dit gewas veel by te voegen, dewyl ider een in Europa genoegzaam bekent is, wat de Vygeboom, en wat des zelfs vruchten zyn, welkers byzondere zoorte nochtans zeer veele zyn, die van den andere meeſt door der zelve onderſcheidene vruchten zyn verſcheelende, als te zien is in de inſtitutiones rei herbariæ van Tournefort op het 262. en 263. blad.

DE XXXIV. AFBEELDING.

W*Yn-druiven* waſſen ongemeen weeldig in Surinaamen, te weten blauwe, groene en witte, wanneer men de rancken afſnyd en legt die in de aarde, zo kan men na zes maanden rype vruchten daar af genieten, en zo men alle maanden zo doet zo heeft men het geheele jaar Wyn-druiven; het is te beklagen dat men geen menſchen daar vind, die luſt hebben omſe te cultiveren, men zoude niet behoeven Wyn naar Surinaamen te brengen, maar men zouden die van daar naar Holland konnen overbrengen, alzoſe veelmaal des Jaars konde ingeooſt werden.

Op de Wyn-ranken vond ik den 26. Auguſti diergelyke Rupſen, als alhier een vertoond word, etende des zelfs loof, ſy waren bruin en met een ſchoon wit verciert, waren ras en veel van eeten, welkers excrementen veel en groot waren, ſy hadde een ſwarte vlak op haar achterſte lid, in welkers midden een wit velletjen was, blinkende als criſtal, en zo menigmaal ſy aſem haalde, ging het op ende neder, d'Heer Leuwenhoek meend oogen aan de Rupſen geobſerveert te hebben, maar ik heb geen konnen ontdekken, hoewel ik zeer groot Rupſen gehad heb, ziet gemelden Autheur meſſive 146. Pagina 430. tot 452. den 26. Auguſti 1700. rolde een van deze Rups, de Wyn-bladen aardig te zamen, daar in is hy tot een Poppetjen verandert, uit welke den 15. September een ſchoone groene Uil voortquaam, hebbende de achterſte vleugels met blauw en roode coleuren vermengt.

Het zal niet noodig zyn van deze druiven iets by te voegen, dewyl die beter in Europa bekent zyn, en meerder onderſcheidene zoorten gequeekt werden dan in America.

DE XXXV. AFBEELDING.

DEzen hier voor geſtelden tak is van een wilde boom, zyne vruchten hangen aan malkanderen als de knoopjes aan de Roomſe roſekranſen, des zelfs bloeiſel is den Perzike bloeiſel zeer gelyk van de verve, de vruchten zyn groen, zeven acht aan malkanderen hangende.

Op dezen boom vond ik de eerſte van diergelyke Rupſen, als hier op deze plant vertoond word, roodachtig en met bruine vlakken vercierd. Naderhand vond ik een zeer groote menigte op een hoogen Cocos boom, (deze Cocos boom van andere beſchreven en geſchildert, en te groot in dit werk heb niet mogen hier in voegen) op dezen Boom hadden deze Rupſen een zak gemaakt of geſponnen, die by na een halve elle lang, okerverf, dicht, en ſtark te zamen geweven was, in dezelve ware een ontelbaare menigte zo Rupſen, als vellen van veranderde Rupſen, dezen zak nam ik mede na myn huis en hong hem aan een blad van deze boom om haar bedryf te obſerveren, en vond dat ſy over dag ſig in den zak verborgen, des avonds daar uit gingen om hare ſpyſe te zoeken, deze zak hadde ſy zeer dicht by de vrugten aan het blad gehangen, in het begin van April veranderden ſy ſig in Poppetjes ſig hangende aan en ontrent deze boomen, de Poppetjes zyn cierlyk gecoleurd, den 14. 15. en 16. April kwamen geele Cappellen met bruine vlakke daar uit te voorſchein. Nog vond ik op deze Boom, zulke kleine hairigge en bruine Rupſen, etende des zelfs bladen, den 9. en 10. April hebben ſy ſig ingeſponnen, en den 23. April kwamen zulke doorluchtige Cappelletjes daar uit, die met ſwarte vlakken vercierd waren, gelyk een onder aan de plant vliegend vertoond word.

Dit gewas heb ik tot noch toe by niemant dan hier beſchreven en afgebeeld gevonden, het welken myns oordeels genaamt kan worden Coronilla Americana arboreſcens, floribus dilute rubeſcentibus.

DE XXXVI. AFBEELDING.

DEze plant heb ik in het Bos gevonden, en alzo men daar wegens de hitte geen plant affneiden kan of ſy verwelkt ten eerſten, zo heb ik de zelve door mynen Indiaan, met de wortel laten uitgraven en na huis dragen, en planten die in myn tuin, ſy heeft een heel witte wortel, gelykt anders na den Tabak, ſy brengt een witte bloem, als een bloem van de Tuberoos, deze afgevallen zynde, bloeide ſy na zes Maanden wederom, haar naam en eigenſchap is in Surinaame onbekent, de menſchen hebben aldaar ook geen luſt iets diergelyks te onderzoeken, ja ſy beſpottede my, dat ik iets anders in het land ging opzoeken als zuiker, daar dog wel meer dinge in het Bos (myns oordeels) te vinden waren, indien het zelve doorgaanbaar was, want het Bos is zo digt met diſtelen en doornen bewaſſen, dat ik myne Slaven voor my heenen moſt zenden met bylen in de hand om voor my een opening te hakken, om eenigzins door te geraken, dat dog zeer beſwaarlyk viel.

Deze bruine met wit en ſwarte vlakken vercierde Rups vond ik etende deze bladen, den 14. April 1701. is ſy in een Poppetjen verandert, daar uit den 26. dito een bruin en witte Cappelle voortquaam met 4. oranjen geele vlakke op den achterſte vleugels verzien.

Noch waren op deze plant witte beesjes, nadragende haar oude huit aan het achter lyf, etende groene luizen die Goedaart in het eerſte deel op het 90. blad beſchryft, en die op deze plant waren, den eerſten April maakten ſy een geſpinſt, uit het welke tien dagen daar na deze houtverwige vliegen voorkwamen.

DE XXXVII. AFBEELDING.

DEze plant word in Surinaame *Okkerum* anders *Althea* genaamt , is by de kenders der planten genoeg bekent, Slaven in America kooken en eeten de vrucht, ſy waſt hooger als een man, heeft tweederley bloemen geelachtig wit, en rooſe coleur, als men de vrucht opſneit zo komt daar een taje ſlym uit als een draat.

Het Rupske, op deze plant kruipende, eet deze bladen, den 12. Juny 1700. heeft het ſig ingeſponnen, is tot een lever-coleur Poppetjen geworden , gelyk een nevens de vrucht legt, den 28. dito is een roodachtig Uilken daar uit voortgekomen.

Op het onderſte groene blad, legt een wit beesje met ſwarte vlakken, ſig op deze plant houdende , den eerſten Maart is daar een vliegend beesjen uitgekomen, het welke op het minſte aanraken weg ſprong.

Dit gewas is de Ketmia Braſilienſis, folio ficus, fructu Pyramidato, ſulcato *van Tournefort in zyn inſtitutiones rei herbariæ , en werd in het eerſte deel van den Amſterdamſche hof afgebeeld en door mym Oom Joan Commelin beſchreven met de naam van* Alcea Americana annua , flore albo, maximo, fructu pyramidali, ſulcato , *als ook by Markgraaf in zyn Hiſtoria rerum naturalium Braſiliæ , met de naam van* Quingombo Luſitanis Congenſibus & Angolenſibus Quiſlobo.

DE XXXVIII. AFBEELDING.

Deze plant heb ik tot Surinaame in het wild gevonden, wast acht voeten hoog, heeft kleine donker roode bloeiſels, het zaad-huisje werd in drien gedeelt, in elke verdeeling is een zaad, die in 't begin groen daar na bruin is, de groene bladen zyn rondom bezet met kleine groene vezeltjens, waar van elk een klein knopje heeft, worden tot Purgatien en Cliſteren gebruikt, men kooktſe ook, en geeft het water te drinken aan de gene die den *Beljak* (een zekere landziekte) hebben.

Deze groote groene Rups, heeft de bladen van deze plant gegeten desgelyken ook de bladen van den Suurſak no. 14. beſchreeven, ſy was zeer ſtark en gulzig van eeten, hadde dog zo weinig afgang of Excrementen als de kleinſte Rupſen, als men haar aanraakte, ſloeg ſy ſtark van ſig, den 23. Juny is ſy ſtil blyven leggen, heeft ſig vervelt, waar van het afgelegde vel op het blad legt, na hare vervellinge was ſy niet zo groen meer, maar was wat uit den rooden, des anderen daags veranderden ſy in een leververvige Poppetjens, die een ſnyt van buiten hadden, gelyk onder op de ſteel legt, dit Poppetje was zeer onruſtig, alzo dat ſy ſig geſtaadig omſmeet, 't welk wel een quartier uur duurde, den 20. Auguſti 1700. kwam een groote Uil daar uit, die zes oranjen geele vlakken op het lyf had, welkers 4. vleugels en 6. voeten ſwart en curieus geſtippelt waaren, des zelfs langen ſnuit is te zamen geſtelt uit twee geutjes, die dit zoort van Uilen tegen elkander voegen, en maaken die als een pypken, waar mede ſy de honig uit de bloemen zuigen, en als ſy gezogen hebben rollen ſy dien ſnuit zo klein en rond te zamen, ſtoppen hem onder het hooft, tuſſchen de oogen, dat men hem qualyk vinden kan., ſy zyn zeer ſtark, en qualyk ter dood te brengen, leggen een menigte van witte eyertjens.

Het bovenſte kleinſte Rupsken, heb ik met dit kruid ook gevoed, en is den 6. May tot een Poppetje verandert, gelyk een boven op de ſteel legt, hier uit is den 20. dito een gout geel Cappelletjen, met een ſwarten rand omvat, voortgekoomen.

Dit gewas is de Ricinus Americanus perennis, floribus purpuraſcentibus, Staphidis agriæ foliis *in het eerſte deel van den Amſterdamſche hof beſchreeven, en werd met recht door Tournefort in zyn inſtitutiones gebracht onder een ander geſlacht en* Ricinoides Staphiſagriæ folio, *genaamt, Caſparus Bauhinus noemt het* Ricinus Americanus folio Staphiſagriæ, *en Pona* folio ficus.

DE XXXIX. AFBEELDING.

DEze plant is tot Surinaame in myn tuin gewaſſen , zonder dat my Imand de naam of eigenſchap konde aanwyzen , ſy waſt ruim een elle hoog , draagt kleine geele bloemtjes.

Op deze plant heb ik groote Rupſen gevonden etende des zelfs bladen , ſy zyn groen met witte, roode en ſwarte vlakken vercierd, omtrent aan het einde van May hebben ſy haar zelven in een dun geſpinſt ingeſponnen, gelyk ik een op de ſteel gelegt heb, en zyn tot bruine leververwige Poppetjes geworden, waar uit 20. Juny maar deze eenige Modde of Uilken voortgekoomen is, alle de andere waren geſtorven; het Uilke is grauw met ſwarte en witte vlakken geteekent.

DE XL. AFBEELDING.

DEze Boomen waar van ik hier een tak voorſtel is tweederlei, de eene vruchtbaar. de andere onvruchtbaar, deze laaſte zoort brengt alleen bloeiſels voort, die zeer cierlyk van aanzien zyn, word het Mannetje genaamt, en hangt altyt vol bloemtroſſen; deze die ik hier vertoone is het Wyfken, die brengt uit de ſtam kleine witte bloeiſels, uit welke de vrucht komt, de vruchte zyn zeer ongelyk, de eene ovaal, d'ander rond, groote en kleine, als men daar in ſnyd vloeit een witte melk daar uit, is van binnen vol ſwarte zaaden, ſy hebben een aangenaamen ſmaak, en ſmelten in de mond, wanneer ſy ryp zyn, zyn ſy geel, wanneer ze half ryp zyn en gekookt, ſmaaken ſy als de beſte raapen, men kookt ze ook alleen in water, die dan geſneeden gegeeten werden, den ſtam is week als een koolſtronk, hol van binnen, word gebruikt tot geuten op de daaken om het regen water te vangen, hy waſt in korten hoog op, recht van ſtam en cierlyk aan te zien, maar vergaat ook ras, de bladen waſſen boven op uit de ſtam, ſig vertoonende als een kroone, zeer cierlyk uitgebreit, en word daar in het land *Papay-boom* genaamt.

Op den top van deze hoogen boomen, vond ik veel witte Rupſen, en alzo hy hoog en hol is, is hy niet te beklimmen ik liet hem dan afhouwen, om de Rupſen te krygen, ik ſpyſde haar met de bladen dezes Booms, tot den 10. Juny 1700. wanneer ſy ſig inſponnen, wierden tot leververwige Poppetjes, als op den ſteel der vrucht te zien is, den derden July kwamen zulke Uilkens daar uit, als op de vrucht een zittende te zien is.

Noch vond ik op den top dezes Booms geelen Rupſen met leververwige ſtreepen, die ik met deze bladen onderhouden heb, die den 6. April vaſt gemaakt en in Poppetjes verandert zyn, uit welke den 20. April zulke witte Cappellen voortkwamen, als boven een vliegende vertoond word.

Deze twee boomen Manneke en Wyfke werden zeer ſchoon afgebeeld en beſchreeven in het eerſte deel van den hortus Malabaricus; veel zyn de naamen van deze boomen, die alle in myn flora Malabarica onder de naamen van Pepo arboreſcens & Papaja orientalis *Columnæ*, *en* Pepo arboreſcens mas ſeu ſterilis *Paradiſi Bat. Prodrom: te vinden zyn.*

DE XLI. AFBEELDING.

DEze roode wortel *Battattes* genaamt, is wat lichter als in Europa de Bietwortels, men beryd die ook als de Bietwortels, men ſtooffe ook by vleeſch, haar ſmaak gelyk zeer aan de Caſtanien, zyn weeker en noch lieflyker als de zelve, waſſen en vermeerderen ſig ſchielyk, alzo dat van een wortel in korte tyd een heel velt vol word, ſy loopen op als de *Winde* waarom die ook om dit Ried omgelyd heb, (welk Ried ook daar in 't land omtrent de wateren waſt, en heeft rood-achtige geele bloemen) de Battattes bloemen zyn blaeuw, als een tak op de aarde raakt, maakt hy weder wortel, en vermeerdert ſig alzo door wortel, ranken en zaaden.

Den Rups op het ried-blad kruipende, at beide deze kruiden, was gans vierkantig, geelachtig groen, met roode ronde knoopjes bezet, hare klaeuwen en voetjes laagen in een dun doorſigtig velletjen, het welk over het geheele onderlyf heenen ging, in 't gaan zag men geen voeten, maar kleefde overal aan met dit velletjen als een ſlak, den 22. July heeft ſy haar zelven een okerverwig geſpinſt gemaakt, waar uit den 23. Auguſti een zodanig vligend dier uit quam, bruin en met gout geele ſtreepen vercierd, als boven vliegend vertoond werd.

Het kleine groene Rupsken (gelyk als twee op den ſteel en blad kruipen) heeft deze Battattes bladen gegeeten, ik heb diergelyke ook op de Comcommers gevonden, ſy waren zeer ras, om achterwaarts en voorwaarts te loopen, ten laatſten wierden ſy rooſerood, maakten een dun wit geſpinſt, daar in ſy den 24. Auguſti tot Poppetjes wierden, den 29, 30, 31. Auguſti quaamen tweederlei Cappelletjes daar uit wit en geel, met bruine randen, gelyk hier een zittende en vliegende vertoond word.

Dit ried, dat hier afgebeeld werd, is de Cannacorus flore Coccineo ſplendente *Tournefortii inſtitutiones rei herbariæ, en de* Canna indica flore fulgenti Cocco ſplendente *Herm. Catal. de* Winde, *die ſig om dit ried omwind, is de* Kappakelengu *in de hortus Malabaricus, en de* Batatas *of te* Camotes Hiſpanorum *onder deze naam van Cluſius beſchreeven, veel naamen, met welke deze* Winde *van verſcheide Auteuren werd voorgeſteld, werde by een gevoegt in myn flora Malabarica onder de naam van* Convolvulus indicus, radice tuberoſa eduli, cortice rubro, Batatas dictus *Parad. Bat. Prod. tot noch toe heeft echter niemant, dat my bekent is, de bloemen van dit gewaſch afgebeelt, dan alleen den Auteur van dit Werk, alhoewel Piſo in ſijn Hiſtoria Naturalis geſchreeven heeft, dat de ſoorte van* Batata *een bloem voortbrachten, als die der* Winden; *Cluſius heeft nimmer konnen te weeten koomen welk bloem ofte vrucht dit gewaſch voortbracht; Marggravius ontkend dit gewaſch een van die beide voort te brengen, zoo dat men uit de afbeelding, die hier vertoond werd, klaarlijk kan zien, dat het met recht van verſcheide Auteuren onderde ſoorte van* Winde *geplaatſt is: Hernandes in ſijn Hiſtoria Mexicana verbeelt in een mede ſoorte, die hy* Cacamotic Tlanoquiloni ſeu Batata Purgativa *noemt, bloemen die de bloemen der* Winde *gelijk is. Welke* Batata Purgativa *ook zodanige bloemen van Piſo en Marggravius werden toegeſchreeven.*

DE XLII. AFBEELDING.

DE *Mufcus Bloem* waft aan een Plant omtrent acht voeten hoog, de bloem is ligt geel, heeft ganfch geen reuk, als dezelve afgevallen is, dan groeit daar een groot zaad-huisken uit, van binnen vol bruine zaadjes, die een zeer ftarken mufcus reuk hebben. De Maagden rygen dezelve aan zyde draaden, en bindenze om de armen om zich daar mede op hare wyze te vercieren, de bladen gebruiken fy om de jonge calcoens mede vet te maken.

Op deze Plant vond ik een foort van groene Rupfen met fwarte ftreepen, die deze bladen tot hare fpyze namen, gelyk boven op de knop een zit. Den 20. Maart zyn fy tot bruine Poppetjens geworden, gelyk'er een naaft de Rupfe legt. Den 2. April quamen witte uiltjes daar uit, als boven een vliegt.

Op het zelve kruid, vond ik, in July daar aan, een ander foort van Rupfen, die ook wel op de Guajaves N°. 19. gezien hadden, zynde fwart met geele ftreepen, het hooft en fteert rood. Den 10. July hebben fy haar zelven een dun gefpinft gemaakt, en zyn daar in tot een Poppetjen geworden. Den 26. July quam een blaauwachtig geftreept Cappelletjen daar uit, als onder aan de Plant te zien is.

Dit gewafch, hier befchreven, is van verfcheide de Auteuren befchreven, afgebeelt, en met namen begiftigt, gelyk deze verfcheide namen, by den anderen gevoegt in de Flora Malatica onder de foorten van Alcea *werden opgetelt, zynde onder die alle, myns oordeels, de bequaamfte benaminge van de Heer Tournefort, die dit voorftelt met de naam van* Ketmia Ægyptiaca femine Mofchato.

DE XLIII. AFBEELDING.

Is een tak van een zeer hoogen Boom in het wilde waſſende, ſijne bladen zyn hard en ſtyf, aan de ſteelen van het hout waſt een ruigte met ronde hoorntjes, datze in de Medicyne tegen de qualen van de Longe gebruiken. Dezen Boom word *Marmelade-Doosies-Boom* genaamt, van wegen ſijn vrucht die hy voortbrengt; deze vrucht is van buiten ruig en hairig, eerſt groen, daar na houd geel en hard: men ſnyd die in het midden door, en eet het binnenſte, dat met de Europeiſche Miſpelen veel overeemkomſte heeft, in ſmaak, coleur en zaaden, en de ſchille is als een doos, waarom ſy Marmelade-doos genaamt word.

Op dezen Boom vond ik een ſoort van Rupſen, die ruige ſteekels op het lyf had, aan welkers uit-einde ietwes als een ſterntjen aan vaſt zat, doorgaans ſwart, hy nuttigde dit harde loof. Den 3. April is hy in een Poppetjen verandert, na dat zig aan het hout van deze Boom had vaſt gemaakt; en is den 18. April een ſchoon Cappelle daar uit voortgekoomen, die men in Holland *Pagie de la Reine* noemt.

Deeze Boom heeft veel overeenkomſt met die boom, die in de Hortus Malabaricus onder de naam van Panitsjika-Maram, *als ook met den naam van* Janipaba *van Piſo beſchreven is, die met veel andere naamen werd voorgeſtelt in de Flora Malabarica, onder de naam van* Pomifera Indica Tinctoria Janipaba dicta *Raji Hiſtoria: het onderſcheid ſchynt alleen te zyn in de Bloemkelk, die de vrucht in de Hortus Malabaricus onderſteunt.*

DE XLIV. AFBEELDING.

ROcu is een groote Boom, brengt roodachtige bloeisel, gelyk in Europa de Appelboomen, als de bloeisel afgevallen is, komt een zaad-huis, dat langwerpig rond, en stekelachtig is als de Castaniën, daar in leggen zeer schoone roode zaaden, deze leggen de Indianen in water te weiken, dan weekt de roode verf daar af, en zakt op de grond, daar na gieten sy het water allenskens af, en droogen de verf, het geen op de grond legt, daar sy alderlei figuuren op haare naakte huid mede schilderen, het geen haar cieraat is.

Onder op de steel kruipende bruine Rupse, met geele streepen en roode hairen, eet deeze groene bladen; den vierden April is sy my verandert en tot een hard en hairig Poppetjen geworden, uit het welke den 6. May zulke donker groene Uilkens voortquamen.

Noch vond ik op dezen Boom bruine Rupsen, als boven op het blad eenen legt, nuttigde deze bladen; den 26. Maart zyn sy ingesponnen en tot een Poppetjen geworden, als een tusschen de bladen legt: den 10. April quam daar uit een zulke grauwe Uil, gelyk boven een zittend vertoond word.

Deeze Boom is de Urucu *by de Hr: Piso beschreven, en onder de naam van* Orleana vel orellana folliculis Lappaceis Hermani *werd sy ook in het eerste Deel van den Amsterdamsche Hof beschreeven, alwaar noch andere benaaminge van deeze Boom gevonden worden. D'Heer Tournefort heeft deze Boom, als een nieuw Geslacht nevens de twee soorten van* Cortusa Americana, *voor gestelt onder de naam van* Mitella, *dewyl de vrucht van deeze Boom, gelyk als die van de twee soorten van* Cortusa Americana, *ryp zynde, open spleiten, en alsdan een kleine Myter ofte Bisschops Mus verbeelden, en noemt dierhalve deeze Boom in sijn Institutiones rei herbariæ* Mitella Americana, Maxima, Tinctoria.

DE XLV. AFBEELDING.

DEze *Flos Pavonis*, is een plant negen voeten hoog, draagt geel en roode bloemen; het zaad word gebruikt voor Vrouwen die in baarens-nood zyn, om den arbeid voort te zetten. De Indianen, die niet wel gehandeld worden, als ze by de Hollanders in dienſt zyn, dryven daar mede haare kinders af, niet willende dat haare kinders Slaven zyn, gelyk als zy. De ſwarte Slavinnen van Guinea en Angola, moeten al heel heuſlyk getracteert werden, of ſy begeeren geen kinders in dezen haren ſlaafſen ſtaat, krygen ook geen, ja ſy brengen haar zelven by wylen om het leven, wegens het gewoonlyke harde tractement dat men haar aandoet, want ſy zyn van gevoelen, dat ſy in haar Land van haare vrienden in een vreijen ſtaat wederom herbooren zullen werden, gelyk ſy my uit haar eigen mond onderrecht hebben.

De Rupſen, die zig onthouden op deze plant, zyn licht zee-groen, eeten deszelfs groene bladen. Den 22. January 1700. hebben ſy haar zelver neder gelegt, en zyn tot bruine Poppetjes geworden; den 16. February quamen graauwe Motten of Uilkens daar uit, zuigende met haren ſnuit de Honig uit de Bloemen: gelyk boven een vliegend vertoond word.

Deze Boom werd in het ſeſde Deel van de Hortus Malabaricus, onder de naam van Tſjetti-Mandaru, *afgbeeld en beſchreeven; met verſcheide andere benaamingen werd ſy ook by andere voorgeſtelt, die alle in de Flora Malabarica onder de voornaam van* Criſta Pavonis coronillæ folio prima, &c. *te vinden zyn: en dewyl Tournefort bevond dat dit gewaſch onder geen geſlacht tot noch toe bekend konde gebracht worden, heeft een nieuw geſlacht daar van gemaakt, en onder de naam van* Poinciana flore pulcherrimo *voorgeſtelt.*

DE XLVI. AFBEELDING.

WElriekende *Jaſmin*, waſt in Surinaame in het wilde door malkander, als de Heggen in Europa, gevende zulken ſtarken reuk van ſig, dat men ſe van verre rieken kan. Onder deze ruigtens onthouden haar ordinaris een menigte van Hagediſſen, Leguanen en Slangen, daarom heb ik hier een ſchoone en raare Slange bygevoegt, die ik onder de Hegge aan den voet van deze planten gevangen heb; welke Slangen een zeltſame manier hebben om ſig te zamen te rollen, en haar hooft in haere eigen kringen te verbergen.

Deze groene Rupſe nuttigde deze Jaſmyn-bladen, deſgelyks de bladen van N°. 13. en N°. 14. Den 12. February is ſy in een ſchoon geſtreept bruin en ſwart Poppetje verandert, die, als men ſe aanraakte, ſig langen tyd omdraaiden, waar uit den 16. Maart een graauw Uilke voortquam, welkers inwendige vleugels geel waren.

Dit gewaſch is de Pitsjegam-Mulla *in het zeſde Deel van de Hortus Malabaricus beſchreeven; welkers naamen by den anderen gevoegt, in myn Flora Malabarica onder de naam van* Jaſminum humilius magno flore *B. Pin. te vinden zyn.*

DE XLVII. AFBEELDING.

WAt ik Fol. 34. van de *Roode Wyn-Druyven* gezegt heb, is het zelve wat hier van de Witte zoude konnen gezegt werden, die even zo weeldig op Suriname waſſen als de Roode.

Anno 1700. in de May, vond ik op deze Wyngaardbladen eenige groote groene Rupſen, als boven op de ſteel vertoond is. Deze zyn zeer ſtark van eeten, den 15. May bleefze ſtil leggen en veranderde hare verf, wat hellende na den bruinen, dry dagen daar na is ſe tot een Poppetjen geworden, waar uit den 3. Juny een ſchone Uil voortquam, groen en rood met ligte leverwige ſtreepen, haar ſnuit en hoornjes waren gout geel, de Mannetjes waren ſchoonder als de Wyſjes, gelyk alhier een vliegend vertoont is.

Deze onderſte Rups nuttigde inſgelyks deze bladen, als hy ſig uitrekte was hy zo lang als de bovenſte, maar als men hem aanraakte, kromp hy in een, als deze onder op de ſteel leggende vertoond, laatende een ſchuim uit den mond gaan. Omtrent halve May 1700. vervelde ſy, en wierd tot een bruin Poppetjen, als onder op den ſteel legt, den 6. Juny quam een zulke ſchoone graauwe Uil met bruine vlakken en witte ſtreepen daar uit, de voetjes waren wit, de ſnuit gout geel. Ik heb deze beide veranderinge op een blad gemaakt, dewyl ſe eenderleï ſpyze aten.

DE XLVIII. AFBEELDING.

TAbrouba is een groene vrucht, van de Indianen alzo geheeten, waſt op hooge boomen in 't wilde, draagt kleine witachtige groene bloeiſels, welke van de Apen gegeeten word, als deze bloeiſel afvalt, vertoond zig een rond geſpleeten knopjen, waar uit allenskens de vrucht voortkomt, van binnen vol zaad, als de Vygen, doch witachtig. Hier uit perſſen de Indianen het zap, en zetten dat in de Zonne, zo word het ſwart, waar mede ſy haar naakte lyf met alderlei figuuren beſchilderen, deze vercieringe blyft haar maar negen dagen by, voor die tyd kan ze met geen zeep uitgewaſſchen werden, de vrucht houden ſe voor venynig, als men in het houd van dezen boom ſnyd, loopt een zap als Melk daar uit, met dit zap ſmeeren de Indianen haar hooft als haar dat zeer jeukt, want loopende blood hoofts, zo ſchieten zekere ſoort van vliegende kleine beesjes haar zaad uit, het welk haar op het hoofd vallende, waſſen daar Wormtjes van, die haar groote jeukte veroorzaaken, die ze met deze zap dooden en verdryven.

De Rups, die op de vrucht kruipt, is geel ſwart, en gelykt een Kleerbeeſem, en eet deze bladen. Ontrent den 3. Auguſty maakte ſy een houtverwig geſpinſt, daar in wierd ſy tot een grooten ſwarten en met geele ringen vercierde Beye, welke den 15. Auguſty voortquam.

Den boven vliegenden grooten *Torren* heb ik hier by gedaan, om het blad te vervullen.

De witachtige Worm, die hier in het midden op het groene blad kruipt, word den *Palmyt Worm* genaamt, wyl hy ſijn voetſel op den Palmyt Boom heeft; ik zet hem hier op, wyl den Palmyt Boom niet konde ſchilderen, dewyl ſijne geſpletene bladen zeer groot zyn, den ſtam is kort en week, de bladen ſchieten van onder opwaerts, het een hooger als het ander, en alzo rondom tot boven toe, en zeggen de luiden aldaar, dat hy 50. Jaar groeit tot dat hy ſijn volmaaktheit heeft, dan houwen ſe af, waar de bladen haar begin neemen, den ſtam, omtrent een mans lengte, houwen ze ook af, namentlyk zo verre als hy week is, dezen ſtam kookt men als Bloemkool, ſmaakt beter als Artiſchokke-ſtoelen, in den ſtronk dezes Booms waſſen Wormen in ontelbaare menigte, in het begin zo klein als de Maiden van de Kaas, daar na worden ſy als hier een vertoond word, ſy eeten het merg dezes Booms. Deze Wormen leggen ſe op koolen en braden ſe, en houden ſe voor een zeer delicate ſpys, van deze Wormen komen zulke ſwarte Torren, als hier een vertoond word, van de Indianen genaamt *De Moeder der Palmyt-Wormen.*

DE XLIX. AFBEELDING.

DEn *Granaat-Boom*, in alle Landen genoegſaam bekent, waſt ook tot Surinaame, ik vond op de zelve een ſoort van Torren, traag en langſaam van aart, en gemaklyk om te vangen, deze Torren hebben van vooren onder 't hooft een langen ſnuit, die ſy in de bloemen ſteeken, om den Honigh daar door uit te zuigen, den 20. May leiden ſy haar ſtil en onbeweeglyk neder, doen barſte boven op haar ruggen de huid op, en quamen groene Vliegen daar uit, met doorzigtige vleugels, deze Vliegen vind men zeer veel op Surinaame, ſy zyn zeer gaauw in het vliegen, zo dat ik uuren lang loopen moeſt om een van dien te vangen, ſy geven een geluid als een Lier van zig, dat men haar van verre kan hooren zingen, waarom men ſe ook den Lierman noemt, ſy hadde nog den zelven ſnuit als de voorgaande Torren, zynde uit de ſnuit de voeten, oogen en het geheel lichaam uitgekroopen, blyvende het vel leggen, in 't zelve poſtuur als of de Vliege daar noch in was. De Indianen hebben my verzeekert, dat uit deze Vliege de zogenaamde Lantarendragers voortkomen, gelyk hier Mannetje en Wyfje vliegende en zittende vertoond worden, haar hooft of mutſe is by nacht lichtende als een lantaren, by daag was dezelve heel doorzichtig als een blaas, met roode verwige ſtreepen en groen vermengt, uit deze blaas komt een helder ſchynſel by nacht als een keers, dat men een Courant daar by zoude leezen konnen. Ik heb noch een zodanige Vliege by my, die op het punt van veranderinge is, hebbende noch in allen deelen de geſtalte van de Vliege, behalven dat de blaas aan het hooft aangegroeit is, maar de vleugels zyn nog die van de Vliegen, welke Vliegen de moeder van de Lantarendragers genaamt word van de Indianen, gelyk ſe de eerſte Torrren de moeder dezer Vliegen noemen, onder op de Granaat-bloem zittende Vlieg vertoond hoe deze Vyervliegen of Liermans allenskens een Lantarendrager word. Men noemt haar zo om ſe te onderſcheiden, hoewel de laatſte zo wel als de eerſte een geluid van een Lier maken, apparent met haar ſnuit die allen gemeen is, en haar in alle haare veranderingen byblyft, De Indianen brachten my op zeker tyd een groote menigte dezer Lantarendragers, (eer ik wiſte datſe by nacht zulken glans van haar gaven) die ik in een groote houte doos deed, des nachts maakten ſy zulken geraas, dat wy met ſchrik ontwaakten en uit het bedde opſprongen, en een kerſe opſtaken, niet wetende wat in huis voor geraas was, haaſt wierden wy gewaar dat het in die doos was, die wy met verbaaſtheid openden, maar met meerder verbaaſtheid ter aarden ſmeeten, alzo in het openen der doos, als een vlamme vyers uit dezelve voortquam, ja zo menig beeſt, zo menige vyervlamme quam daar uit, doch ons bedaarende, zochten wy ſe weder by een, en waren zeer verwondert over den glans dezer beesjes.

In de negende Afbeelding is een tak van de Granaat-Boom met de enkelde Bloem *afgebeeld, hier werd de zelve, doch met* een dubbelde Bloem *vertoond, welke Boomen genoegzaam bekend en in de Hooven te vinden zyn.*

DE L. AFBEELDING.

W*Itte Battattes*, zyn wilde Aardvruchten, van de menſchen worden ſe niet gegeeten, ſy brengen een ſchoone witte Bloem voort, gelyk hier te zien is.

Van diergelyke Rupſe, als op de wortel kruipt, heb ik veele gehad, die my de Dooſen doorbeeten en weg liepen. Den 4. April vond ik in myn tuin in het graven een holligheid, waar in eenige van deze Wormen by de Battattes-wortels lagen in een gerolt, waar van eene alreede de geſtalte van deze ſchoone Goud-Torren hadde, andere geleeken wat minder daar na, alle waren ſe nog heel week en wit, die na eenige uuren hard wierden, kreegen allenskens zulke ſchoone goud-groene verwe.

Den 6. Juny vond ik nog een ander ſoort van Wormen op deze wortelen, gelyk boven op den ſteel een te zien is, die is insgelyken in een gekrompen, gelyk heel boven op de plant te zien is, in het begin week en wit, en eenige uuren in de lucht leggende, wierden ſe hard en ſwart, en veranderden allenskens in zulke Torren als boven een vliegt.

Een andere ſoorte van Battattes *is op de eenenveertigſte Afbeelding afgebeeld en beſchreeven, welke ſoorte van* Battattes *ik aldaar gezegt heb met veel recht van verſcheide Auteuren gebracht te zyn onder de ſoorten van* Winden, *deze die ons hier verbeeld werd, kan by de* Winden *niet geplaatſt werden, dewyl des zelfs bloem in veel deelen geſpleeten is en verders een trechter verbeeld, daar en tegen zo verbeelden de Bloemen der* Winden *een kloesken, welker randen buitenwaards gemeenlyk omgeboogen zyn; deze* Battattes, *die hier verbeeld werd, moet dierhalve onder de ſoorten van* Quamoclit *gebracht werden, en moet des zelfs naam, myns oordeels, zyn* Quamoclit Americana radice tuberoſa, flore albo, pulcherrimo.

DE LI. AFBEELDING.

DEzen Tak is van een grooten wilden Boom, welkers bloeiſel lange witte draden heeft, ſyne zaadhuisjens zyn lange gedraaide peulen, inhebbende ſwarte boonen met witte lymigheid omgeven, die men afzuigt van wegen ſyn aangenaame zoetigheid, daarom men ſe ook *Zoete-boontjes* noemt; het gebruik der boonen is onbekent, en de Indianen noemen die *Wycke-bockjes.*

Deze geele Rupſen eeten de bladen, ſy hebben ſwarte voeten, en ſwarte ſteekels op den ruggen; Ik heb meer als honderd gehad, die alle geſtorven zyn, dewyl de bladen van deze boom ten eerſte hard worden en verdorren als ſy afgebrooken zyn, en alsdan van de Rupſen niet konnen gegeeten worden dog is my den 16. Juny 1700. een tot een Poppetjen geworden, (gelyk aan het einde der peulen een legt) aan het einde van Juny quam een ſchoope Cappelle daar uit, gelyk hier een vliegend en zittend vertoond word.

Deze boom is nergens, dat ik weet, beſchreeven, en kan onder geen bekent geſlacht gevoegt worden.

DE LII. AFBEELDING.

APpels *van China-Boomen*, waſſen in Surinaame zeer hoog, als de hoogſte Appel-Boomen in Europa, de bladen zyn blinkende groen, de bloeiſel wit, en ſtark van reuk, de vrucht Oraniën-geel, en van zeer aangenamen ſmaak.

De Rupſen, die ik op deze Boomen vond, eetende des zelfs bladen, zyn groen met een geele ſtreep over het lyf, op elk lid hebben ſe vier ronde Oraniën-geele Corallen, rondom met hairtjes bezet; Den 18. February hebben ſe een okerverwig geſpinſt gemaakt, gelyk onder tuſſchen de ſteelen legt, den 11. Maart quamen ſchoone groote Uilen daar uit, hebbende op elken vleugel een plek als van Moſcoviſch Glas, waren ſnel in 't vliegen, drie dagen daar na, leiden ſe tien witte Eijertjens.

Dezer Rupſen vind men veel, worden zo dik dat ſe rollen, komen driemaal in't Jaar, ſy ſpinnen een ſtarken draat, 't welk my tot die gedachten bracht, dat het goede zyde was, heb derhalven eenige vergadert en naar Holland gezonden, alwaar ſy is goed bevonden; alzo dat indien iemand de moeite wilde nemen om deze Rupſen te vergaderen, die zoude goede Zyde en groot profyt konnen te weege brengen.

Dit is de Aurantium Olyſiponenſe *van Ferrarius* | *en de* Malus Arantia Luſitanica *Horti Reg. Pariſ.*

DE LIII. AFBEELDING.

OP zekeren tyd begaf ik my wyt in de wildernis, en vond onder anderen een Boom, die de Inwoonders *Miſpel-Boom* noemen, de Boom waſt heel hoog, de vrucht heeft in het midden een wit gewas als een hert geformeert, met ſwarte zaadjes daar op, (het welke de lieden voor een Miſpel eeten) onder de zelve zyn twee dikke bloed-roode, en achter de zelve nog vyf dikke groenachtige blaaden, lieflyk om aan te zien.

Hier vond ik deze geele Rupſe, die over haar heele lyf rooſeverwige ſtreepen hadde, haar hooft was bruin, en op elk lid waren vier ſwarte ſteekels, de voeten waren ook rooſeverwig, welke Rupſe ik mede naar huis nam, maar ſe veranderde wel haaſt in zulke lichte houtverwige Poppen, gelyk hier onder op het hout van dezen Boom legt, veertien dagen daar na, omtrent het einde van January 1700. quam deze allerſchoonſte Cappelle daar uit, gelykende als gepolyſt Zilver, met het allerſchoonſte Ultramaryn overtrokken, groen en purper ja onbeſchryflyk ſchoon, welkers ſchoonheid met geen penceel na te maken is, de onderſte zyde is bruin met groenagtige vlakken, op elken vleugel drie ronde kringen oraniën-geel, met ſwarte kringen omtrokken, en die wederom met groenagtige, de einden der vleugels zyn oraniën-geel met ſwart en witte ſtreepen verciert.

De bladen van deze Boom gelyken niet qualyk na de Meſpilus Americana alni vel Coryli foliis fructu mucaginoſo albo *in het eerſte Deel van de Amſterdamſche Hoff beſchreeven, of het de zelve is kan ik niet voor zeker zeggen, dewyl de beſchryving hier zeer weinig is.*

DE LIV. AFBEELDING.

DEze Plant, van de Indianen *Ballia* genaamt, wast in het Bos aan de kant der moraſſige wateren, vier of vyf voeten hoog, heeft harde groene bladen als het riet, brengt een roode dikke bloeme, de kleine knopjes zyn wat ſubtiler.

De onderſte aan het blad hangende Rupſe is geel en ſwart, verciert met ſtreepen, at deze bladen, den 14. Juny wierden ſe tot leververwige Poppetjes, gelyk op het zelve blad legt, den 21. Juny quamen zulke graauwe ſwart-geſtippelde Uiltjens daar uit, als aan het zelve onderſte blad te zien is.

De bovenſte geele Rups, met ſwarte ſtreepen en bruin hooft, at deze bladen tot den 2. April, wanneer ſe haare huid aftrokke een geſpinſt maakte, gelyk op het tweede blad legt, den 14. April quamen zulke okerverwige Uiltjes daar uit, als boven op de Plant te zien is.

Omtrent de zelve tyd, vond ik aan myn venſter een ovalen klomp kley, dezen deed ik open, en vond daar in vier verdeelde holligheden, daar in lagen witte Wormen met haare huiden, die ſy afgelegt hadden nevens haar, gelyk onder op het blad twee leggen, den 3. May quamen daar zulke wilde Beijen of Weſpen uit, als ik hier vliegende vertoone, van diergelyke was ik tot Surinaame dagelyks gequelt, wanneer ik ſchilderde, vloogen ſe my om het hooft, ſy maakten een neſt naaſt myn zyde aan myn verf-kiſtjen van kley als boven gemelt, zo rond als of het op de ſchyf van de Potte-bakkers gedraait was, ſtaande op een kleine voet, om dezen maakten ſy een ander dekſel van kley, om het binnenſte van alle ongemak te beſchermen, ſy lieten een rond gat daar in om in en uit te kruipen, daar na zag ik ſe daaglyks kleine Rupſen in dragen, buiten twyffel tot ſpyſe voor ſig en haare jongen of Wormen, gelyk de Mieren ook doen, als my eindelyk dit gezelſchap laſtig wierd, verbrak ik haar huis en verdreeffe, wanneer ik haar geheele toeſtel zag.

Dit gewas is myns bedunkens de Lachryma job Americana altiſſima arundinis folio & facie Plumer: *van de Heer Tournefort, in ſijn Inſtitutiones rei Herbariæ voorgeſtelt.*

DE LV. AFBEELDING.

I*Ndiaanſe Peper* of *Piement* waſt een halve man hoog, het bloeiſel is wit, in het midden violet, den ſtam groen en hard, de bladen gras-groen en week, de vrucht in het begin groen, daar na ſchoon rood; Ik zette hier vier ſoorten aan deze Plant, wyl de bladen en bloeiſel eenderlei zyn, behalven dat de een wat grooter of kleinder is, na den aart der vrucht. De vrucht is heet en ſcharp, de Indianen vryven ſe op haar brood als ſe eeten, de Hollanders ſneiden ſe klein en eeten ſe tot vleeſch en viſch, doen ſe ook in ſauſen en azyn, &c.

Op dezen Peper vond ik deze ſchoone groote Rups, die een rooden ſtreep aan elke zyde over de langte des lyfs, en een witten ſtreep over den ganſchen rug had, op het achterſte lid een rooſeverwige hoorn, en op elk lid een geele vlak met rooſenverw omtrokken, hy at niet alleen deze bladen, maar den Peper zelfs, den 22. January is hy tot een bruin Poppetje geworden, en den 16. February quam een zulke graauwe Uil daar uit, hebbende op elke zyde des lichaams vyf gout-geele vlakken, ſy vloog maar des nachts, maar des daags was ſe heel ſtil.

Dit gewas is de Capſicum *van Dodonæus en Tournefort, en* Piper Indicum *van J: en C: Baubinus, welkers onderſcheid meeſt in de vrucht beſtaat, zynde het getal der zelve zeer veel die met haar namen voorgeſtelt werden in de Inſtitutiones rei Herbariæ van Tournefort, en waar van veel levensgrootte werden afgebeeld in de Hortus Eyſtettenſis.*

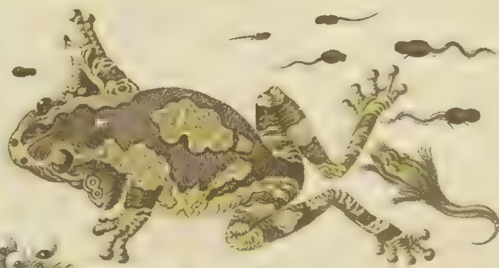
DE LVI. AFBEELDING.

DE hier voorgeftelde bloemen heb ik in ftaande wateren gevonden, bladen heb ik daar aan niet gezien, de fteel was een elle lang, de bloemen op haar zelven leeken als Violette-crocus, elk bloemtje hadde een blaauw blad met een geele vlakke gelyk de Irias heeft.

In dit water vond ik dierkens, die de luiden aldaar *Water-Scorpioenen* noemen, den 10. May 1701. nam ik eenige op, daar van quam den 12. een zulk vliegend Beeft, gelyk boven by de Plant vliegt.

In dit water fwommen veele Kikvorfchen, hadden twee ooren aan het hooft, waren groenachtig en bruin gewolkt, aan elke poot van de voeten was een bolletje, die de Natuur aan deze beeften, in deze moraffige waters gegeven heeft, om over den zelven te konnen henen gaan, fy leggen haar zaad aan den oever des waters: wanneer men fe wil obferveeren, zo doet men van dat zaad in een pot daar een footjen in de grond legt, daar op legt men het zaad en vult het aan met water, het zaadje is een fwart ftipelke in witte flym leggende, van deze flym leefde dat fwarte ongeformde ftipelke, kreeg allenskens wat beweeginge, omtrent acht dagen daar na krygen fe ftaarten en fwemmen in het water, gelyk hier vyf boven de Kikvorfch te zien zyn, eenige dagen daar na krygen fe oogen, nog wat laater krygen fe voeten van achter, acht dagen daar na krygen fe nog twee voeten van vooren, die haar uit de huit barften, vier voeten hebbende, dan rot haar den ftaart af, en zyn alzo Kikvorfchen, en loopen uit het water landwaarts in. Het water en gras-footjes moeten van tyd tot tyd vernieuwt worden, moeten met broodkruimtjes in het water gevoed worden zo haaft men beweginge befpeurt. Deze obfervatie heeft de Heer Leuwenhoek Fol. 113. a 126. Miffive Anno 1699. den 25. September, 't welk alles met hem conform bevonden heb.

DE LVII. AFBEELDING.

DEze *Guajaves* is een vrucht wat beter van ſmaak, als die ik N°. 19. voorgeſtelt heb, welke vrucht ook zo veel ſteentjes of zaaden niet in ſig beſluit.

Op dezen Boom vond ik een ſoort van groene Rupſen, met zes witte ſtreepen op elken zy, en op elk lid een ronde ſwarte vlak, op het achterſte lid een rood hoorntje, den 20. May 1700. hebben ſig ſommige nedergelegt, en aten in vier dagen niet meer, wanneer ſy dan tot Poppetjes geworden zyn, als een onder op den ſteel legt, den 14. Juny quam de eerſte Uil daar uit, welkers vleugels graauw, ſwart en wit gemarmert waren, op haar lyf waren tien oraniën-geele vlakken, hadde een lange roodachtige ſnuit, waar mede ſy de bloemen uitſoogen, als alhier te zien is.

Op dezen Boom vond ik nog een ſoort van hairige Rupſen, gebruikende des zelfs loof tot haare ſpyſe, het hair van ſommige was wit, en ſommige geel, het vel van deze Rupſen onder de hairen is als menſchen vleeſch, ſy zyn zeer venynig, als men haar met de hand aanraakt, zo ontſteekt dezelve aanſtonds, en men lyd groote ſmerte daar aan, gelyk ik ondervonden heb, in het midden des lichaams hebben ſe vier voeten en gaan dog op alle haare leden, ſommige zyn in Maart, andere in de May ingeſponnen, ſe wierpen haar hair af en maakten een geſpinſt daar af, gelyk een tuſſchen de bladen hangt, na tien à twaalf dagen quamen zulke ſlechte Vliegen daar uit, en hoewel dezer Rupſen veel gehad heb, is myn dog niets anders daar uit gekomen.

Dit gewas is de Malakka-Pela, *in het derde Deel van de Hortus Malabaricus beſchreeven en afgebeeld, het getal der naamen van dit gewas, is byna zo groot als het getal der Auteuren die het hebben beſchreeven, deze naamen by den anderen gevoegt, zyn in myn Flora Malabarica, onder de naam van* Guajava rubra acida fructu rotundiore *te vinden.*

DE LVIII. AFBEELDING.

HIer vertoone ik een tak van een grooten Boom, die in het Bosch van America wast, in sijn zaadhuisjens zyn swartachtige Boontjes, waar van de Boomen den naam dragen van *Zoete Boonen-Boom*, om deze Boontjes legt een wit merg, dat zeer zoet en lieflyk is, in dit merg vond ik witte Maeden, gelyk op de opene Boon te zien is, deze wierden tot bruine Poppetjes, den 2. April, zynde tien dagen daar na, quamen zulke groene Vliegen daar uit, gelyk nevens de Maede te zien zyn.

De onderhangende groene Rups heb ik met de bladen van dezen *Boonen-Boom* gespyst, desgelyken met die bladen van Fol. 32, den 16. Juny 1700. is se in een groen Poppetje veranderd, waar uit na tien dagen een zulke Cappelle veranderde, gelyk boven op de Boone zit.

Op dezen Boom heb ik nog andere Rupsen in groote menigte gevonden, gelyk een boven op den steel kruipt, hy hadde geele hairen en swarte borstels, dit hair wierp hy af, kleefde het aan de doosen vast, en maakte een ovaal graauw gespinst daar van, gelyk op het groene blad te zien is, in dit gespinst veranderde hy in een Poppetjen, drie dagen daar na quamen uit allen die sig ingesponnen hadden zulke Vliegen, welkers vleugels bruin, en lichaamen met rood en groen, zilver en gout colour gevlakt waren.

DE LIX. AFBEELDING.

IN het water tot Surinaame waſt een ſoort van *Kerſſe*, heeft dikke gladde zappige bladen, den ſteel is geelachtig groen, met ligt roode bloeiſel, men gebruikt die als Spinage ook tot Slaa. By deze *Water-Kerſſe* zal tot voleindinge van myn Werk der Inſectten niet qualyk paſſen een *Water-Dier* of *Padde*, waar van het wyfken haare jongen op de rugge draagt, hebbende haar Baarmoeder langs den rugge heen, daar in ſe haar zaaden ontfangt en aanqueekt, deze tot haar rypheid gekomen zynde, werkten haar zelven uit de huid, kruipende een na den anderen daar uit als uit een Ey; dit ziende ſmeet ik de oude in Brandewyn met haare overige jongens, die ſommige met het hooft, ſommige half uit waren; Deze Padden worden daar van de Swarten gegeeten, die ſe voor een zeer goede ſpys houden, ſy zyn ſwartachtig bruin, de voorſte pooten gelyken aan Kikvorſchen-pooten, maar de achterſte zyn als Eenden-voeten.

Ik heb ook laaten hoorntjes uit de grond der Zee opviſſen, om te zien wat voor beeſtjens daar in zitten mogten, ik heb dan zeer veel gehad, daar de beeſtjens nog levendig in zaten, ik heb verſcheide met geweld daar uit getrokken, en bevonden dat ſe van vooren een ſoort van Kreeften waren, maar van achter waren ſe Slakken in het hoorntje ingedraait, des daags lagen ſe ſtil, maar des nachts maakten ſe een ſtil geluid met haare pooten, en waren zeer onruſtig.

DE LX. AFBEELDING.

IN January 1701. begaf ik my in het boſch tot Surinaame om te zien of iets ontdekken konde, ik vond deze Bloem aan een Boom, die cierlyk rood was, van naam en eigenſchap aan de Inwoonders des zelven Lands onbekend.

Hier vond ik een ſchoone groote roode Rups, die op elken lid drie blaauwe corallen, en op ieder coral een ſwarten pluim had, ik dachte hem met de bladen van dezen Boom te ſpyſen, maar hy heeft ſig ten eerſten ingeſponnen, en is tot zulk een raare Poppetjen geworden, zo dat ik niet zeeker weet of ik ſijne rechte ſpyſe heb gevonden of niet; Den 14. January quam een zulke ſchoone Cappelle daar uit; ſijn achterſte vleugels zyn van binnen ſchoon blaauw, de voorſte bruin met een witten ſtreep daar door heen, met wat blaauw, gelyk hier vliegend vertoond word, de buitenſte vleugels hebben drie ronde boogen met ſwart, geel en bruin, en zeer ſchoon gevlamt, gelyk hier zittend vertoond word, in Holland word hy de *Groote Atlas* genaamt.

Wilde Weſpe of *Maribonſe* van de Inwoonders genaamt werden op Surinaame overal gevonden, zelfs in de huizen en in het veld, zyn bruinachtig van coleur, ſe ſteeken de menſchen en beeſten die haar naderen, en haar in haar doen verſtooren, ſy maaken huiskens als in Europa van allerlei aardige fabryk, waardig om te beſchouwen, men ziet daar in merkteekenen van voorſigtigheid, hoe ſy tegens regen en wind gebouwt zyn, om haar zaad in zekerheid te leggen, uit dit zaad komt eerſt een witten Worm, gelyk een onder de Rups legt, deze veranderd allenskens in zulke ſoort van wilde Beijen, die een plage des zelven Lands zyn.

DE LXI. AFBEELDING.

VAn dit gewas *Guaiava Alba-dulcis* ziet hier vooren op Fol. 19. alwaar het omstandigh is beschreeven, en is op de Plaat 19 mede met zijn Vrucht verbeeldt: De Rups, dewelke daar op aast, is den 24 February in een popje verandert, en den 2 Maart is uyt het zelfde voortgekomen een Uyltje, zijnde wit van grondt met geelachtige bruyne vlakken. Den Rups is de Kop, en vervolgens het Lijf boven op zwart afloopende tot wit, en vervolgens tot schoon geel, en heeft achter op zijn lijf zwarte doorn-haaren, en naar onderen en vooren schoone geelen. Het popje is donker bruyn met zwarte haaren, en 't hooft, 't geen kaal is, is omtrokken met een roode en witte kring.

Deeze groote Rups, mede op dezelve Boom gevonden, is vuyl bruyn van Coleur, van 't hooft tot de staart met een zwarte streep, en verder het Lighaam met zwarte kringen, en naar onderen aan het lijf met witte stippelen, het Hooft en Staart purperachtigh. Van deeze Rupsen werden'er veelen gevonden, want ik wel 50 stuks daar van gehad hebben. Deeze is den 30 Augustus in een popje verandert, zijnde licht bruyn met donkere bruyne streepen en vlakken. Den 16 September daar aan volgende quam deeze groote Uyl daar uyt, hebbende over 't lijf een witte streep met vier zwarte vlakjes daar op: Verders zijn daar ter wederzijden vier schuyne zwarte, en vier diergelijke witte banden of vlakken. De bove vleugels zijn vuylbruyn en wit gevlakt, en de onderste boven geel, en naar onderen vuyl bruyn.

DE LXII. AFBEELDING.

DIt gewas is een Tak van een *Papay-boom*, met zyn Bloem of Bloeyſel, zynde heel ſchoon wit, en van binnen gout geel. Ziet zyne Beſchryving hier voor op fol. 40. De bovenſte Rups is op dezelve gevonden, ende is groen en geelachtigh, Hebbende op 't lit achter het hooft een bruyn root oogje, en een witte ronde vlak, en ter zyden het zelve twee rondachtige vlakjes, loopende puntigh om het voornoemde oog. Deeze Rups is ongemeen ſterk in 't loopen, en, wanneer men die wil aangrypen, ſlaat en verweert hy zig met een groote kragt. Hy is in een popje, zynde gloejend bruyn met zwarte banden omtogen, den 16 May verandert, en den 19 Juny daar aan volgende quam deeze Brummer-uyl te voorſchyn, zynde bont gevlakt en geſtreept met veelderly Coleuren, door een gemengelt.

De onderſte, mede op dezelve Boom gevonden, is ongemeen groot; boven op het lyf bruyn gemarmert, loopende naar het onderlyf gemarmert wit, en heeft ten wederzyde zes Kepers, of kromme haakjes heel wit; boven zyn hooft een zwart ſchilt, en op het zelve twee volmaakte kruysjes, blinkende als diamanten. Den 12 May is hy tot een geel oranjenachtigh popje geworden, en den 12 Juny quam deeze Brummer-uyl daar uyt, hebbende aan 't hooft twee groote uytpuylende oogen, op den rugh een witte bandt met zwarte dwarsſtreepjes; het lyf is ter wederzyde met witte en zwarte vlakken getekent; de boven vleugels zyn vuylbruyn, geel, zwart en wit gemarmert; de onderſte vleugels naar boven oranje, en naar onderen vuylbruyn, eyndigende in een licht geelen getanden rand.

DE LXIII. AFBEELDING.

DEeze bovenfte groote Rups is gevonden op de *Cacau-boom*, dewelke hy meede tot zyn fpys gebruykt. Hy is groen geelachtig, en over 't lyf met doornachtige hayren bezet, die onder groen, en naar boven geel zyn, en is den 21 Juny ingefponnen tot een bruynookerachtig gecoleurt popje. Den 16 September daar aanvolgende quam deeze groote Uyl te voorfchijn, zijnde vuyl appelbloefemachtig van coleur, hebbende op zijn onderfte vleugels twee groote witte vlakken, rontom met een breeden zwarten lijft, en in 't midden een kleynen en een grooten hoekigen zwarte vlak. Deeze Rups is zeer vergiftigh, want hem aanrakende floeg hy om, ende queste mijn twee voorfte Vingers, die aanftonts purper en geelachtigh wierden, en grooten pijn veroorzaakte in de Hand tot in mijn Elleboog; doch ik gebruykte aanftonds het gewoonelijke hulpmiddel, namentlijk Schorpioen-Oly, waar door de pijn in den tijdt van een half uur ophieldt. Na dit gedaan was bezag ik de Rups met een Microscopium, en bevond, datze vol ftekels en doorentjes was, van onderen groen en dik, en boven zwart en fijn, welke zwarte puntjes, afgebroken, my in 't vlees ftaken en deeze vergiftiging veroorzaakten. Voor zulken geval dat men van Rupfen, of andere diergelijke Dieren geftooken wordt, is de Schorpioen-oly altoos van een goedt gebruyk.

De onderfte Rups is zonder eenige doorn of hayrachtigheydt, maar veel coleurig, hebbende zwarte kringen en ftreepen; de grond is wit uyt den zeegroenen, en vol klijne roode ftippeltjes. Hy is in 't gras gevonden, 't welk zijn voedfel is, en den 7 January verandert in een licht bruyn popje, den 25 dito in een fchoon Capelletje. Zijnde de onderfte vleugels met vlerken en ftaartjes; zijn coleur is uyt den licht bruynen en zeegroenachtig, met zilverglanfige vlakjes.

DE LXIV. AFBEELDING.

OP folio 40 en 62 is het Blad, en de Bloem van de *Papay-Boom* verbeeldt: Zy werd hier nogmaals vertoont met de Vrucht in haar vollen wasdom. Dezelve onrijp zijnde, is wit, en werdt hoe ryper, hoe geelder, en eyndelijk tot een goud coleur; als wanneer zy heel zoet en ſmakelijk is, om uyt de hand te eeten. In 't binnenſte heeft zy klijne zwarte zaaden, gelijkende naar Peperkornen; half rijp zijnde, werden die by vlees gekookt en geſtooft, als gebruyklijk is met de ſtoelen van Artiſokken, en, van haar Zaad en Schil ontbloot zijnde, in lange ſmalle ſtukken geſneden, werden ſy tot drooge en natte Confituuren bereydt, die heel ſmakelijk zijn. Op dit gewas is deeze bovenſtaande Rups mede gevonden, zijnde ſchoon gemengelt met geel en een groenachtige coleur. Zy is den 2 Maart ingeſponnen, en tot een licht bruyn popje geworden, en den 20 Maart quam deeze groote Brummer-uyl te voorſchijn, gelijkende naar de zo genaamde groote onruſt, of het Camperfoeli-Beeſt.

Deeze onderſte vaalgroene Rups, ter weederzijde met een geelen en rood gemengelden ſtreep van het hooft tot de ſtaart, heeft op zijn hooft een half rond ſchilt, blinkende als Diamant; en onthoudt zig mede op de *Papay-boom*: Zy is den 14 November tot een bruyn popje verandert, hebbende aan zijn hooft een ſnuyt, die hem tot de borſt omkromt. Den 28 dito quam deeze groote Brummer-uyl daar uyt, zijnde licht zwart grauw en wit ſcharp gevlamt; het lijf licht root en zwart, ten wederzyde gebandeert, hebbende over zijn rugh een grauwen ſtreep met zwarte vlakjes.

DE LXV. AFBEELDING.

DEze Rups, die ſchoon geel, en naar de Buyk rootachtig is, heeft een groote gevlamde Keeper achter aan zijn Staart. Hy onthoudt zig op de Oranje-Boomen, en eet des zelfs bladeren, dog is heel zeltſaam. Hy is den 25 February ingeſponnen en tot een popje geworden, zijnde zijn Spinſel een ſoort van Zyde welke die der andere Zywormen in veelheit en glans overtreft. Jammer is het, dat er zoo wynigen gevonden worden; en indien men dezelve zoo wel, als de anderen, kon voortqueeken, ik ben verſekert, dat er meerder voordeel meede zou te doen zijn. Dog niemant heeft, mijns weetens, daar ooyt zijn werk van gemaakt. Den 25 Maart daar aanvolgende is deeſe Capel daar uyt voort gekoomen. Hy is ongemeen groot, en ſchoon oranje, en roodachtig van Coleur met witte banden, zoo wel op de bovenſte, als onderſte Vleugelen, en heeft op ieder van dezelve een glasachtige vlak, doorſchijnend, en ſchoon van glans, met een witte, en daar buyten rondom met een zwarte kring omtrokken, ſtaande deeze plek als in een ſpiegel lijſt: Waarom dezelve by de Liefhebbers de Spiegeldrager is genaamt.

DE LXVI. AFBEELDING.

DE meeste, zoo Oost, als Westindische Liefhebbers, waanen, en geeven voor, ja zeggen, het zelfs gezien te hebben, dat het Wandelende blad, of het Diertje zoo genaamt, aldaar aan de boomen is groeyende, van waar het rijp geworden zijnde, afvalt, en alsdan wegloopt ofte vliegt. 't Is eene dwaling, ontstaan uyt onkunde, nadien zy nooyt het beginsel van dien onderzogt hebben, en dat de zelve zo wel, als andere Diertjes, uyt Eyertjes voortkomen. Alle de voorschreeve Capelle, zyn herkomstig uyt eyertjes, die, na dat zy met mannetjes vereent waaren geweest, zijn gelegt ter plaatse, alwaar de Diertjes, uyt dezelve voortkoomende, aanstonts hun voetsel zouden vinden, en zijn eerst Wormpjes of Rupsen, die dan eetende, door hun voetsel groeijen, en grooter worden, en volwassen zijnde, zich inspinnen, en tot Popjes veranderen, die dan de eene langer, d'ander korter tijd nodig hebben, eer zy tot volmaaktheit zijn, en eyndelijk uyt hun popjes breeken, en te voorschijn koomen, zijnde dan alle nat, en in een gedrongen, dog somtijds in minder dan een half uur, na hen wel geschud en beweegt te hebben, werden hunne Vlerken droog, en uytgespannen, en koomen alzo tot volmaakte Capellen, die, zo verandert zijnde, wel tien en meermaalen grooter zyn, als het Popje, alwaar zy eerst in opgesloten waaren. Dit Diertje, het Wandelende-Bladt genaamt, alzo het een soort van een Sprinkhaan is, komt ook op dezelve wijs te voorschijn. Ziet hier, wat ik daar van ondervonden heb. Mijn Neger, dien ik altoos gebruykte, om in 't bosch Wormen, Rupsen, of andere diertjes op te zoeken, brogt my een ingeschrompeld blad, 't geen ik soetjes opende, en daar in vondt eenige groene eyertjes, ieder ter grootte van een Coriandersaat, waar uyt na 't verloop van wynige daagen klijne zwarte diertjes quamen, hebbende de gedaante van kleyne Mieren, die in gevolg van tijdt aangroeydden en de gedaante kreegen, als de eerste, die hier afgebeeld staat, tot dat dezelve hun volkoome grootheit, en vleugels hadden bekoomen, als by de tweede Figuur is te zien. Zy veranderen in geen Popjes, als de Capellen, maar koomen tot volmaaktheit door aangroeying van hun leedemaaten, zo als dit soort van dieren altoos is doende. Deeze Diertjes hun Vleugelen hebben de gelijkenis van een groen blad, en zijn ook zo geadert. Van deezen zyn'er veele soorten, zommigen ligt, anderen bruyngroen; daar zijn ook bonte, graeuwe, ja die hun vleugelen als verdorde bladeren schijnen. Onder de Oostindische is'er eene bekent, die zijn oppervleugels (soo in coleur als maaksel) natuurlijke oranjebooms bladeren gelijken. Deeze Diertjes in hun nesten op de boomen tot hun gestalte gekoomen zynde, als de eerste afbeelding vertoont, spinnen zich zelve eenigsints vast, en beweegen zich sterk, tot dat de Vleugels geheel los en uytgespreyd zijn, waar door zy meerder kragt krijgende, zich los maaken van 't spinsel, waar aan zy vast waaren, ende alsdan van de boomen vallen of vliegen: en nademaal hun vleugelen groen, en bladsgewyse zijn, soo hebben de onkundigen gemeent, dat deeze aan de boomen gewassen waaren.

Tot vervulling van deeze Plaat is hier onder afgebeeld een soort van een Bos-rot, die haar Jongen altoos, zijnde vyf a ses in 't getal, op haar rug met zig voert. Zy is geelachtig bruyn, en aan 't onderlijf wit, als deeze Rotten uyt haare hoolen komen, om te wijden, of om voetsel te zoeken, loopen de Jongen om haar, maar genoeg hebbende, of onraat verneemende, zo klimmen dezelve weder op den rug van haare moeder, slaan haare starten om den start van de oude, die daar mede weder in haar hol loopt.

Van deeze soort van Rotten vindtmen'er verscheyden, dog de voornaamste is de zogenaamde Zak-of Beurs-rot, die altoos haare Jongen in haar lijf omdraagt, welke te voorschijn koomen om voetsel, en na dat genooten te hebben, weder in haar moeders buyk kruypen.

DE LXVII. AFBEELDING.

DEze groote, bont gecoleurde, en gemarmerde Rups, onthoudt zig op den Vygeboom, welkers bladeren zijn voetfel zijn. Indien men hem onfagt handelt of aangrijpt, fteekt hy by 't Hooft twee oranje Hoorentjes uyt, waar mede hy zig verweert, en welkers quetfuuren zeer vergiftig en pijnlijk zijn. Den 13 Juny is hy ingefponnen en tot een geel popje met bruyne vlammen geworden, waar uyt den 21 derzelver Maandt deeze fchoone Capel te voorfchijn quam, zijnde Indigo groenagtig en bruyn van coleur, dog enigfints filveragtig.

De andere klijne Rups is groenagtig met witte ftreepen, werd mede op den Vygeboom gevonden. Ik heb er veele van deze foort gehad, dog zijn alle voor en aleer die tot verandering quaamen geftorven. Eyndelijk heeft deeze zig den 14 Augufty in gefponnen en is tot een bruyn root popje geworden, hebbende aan zijn Hooft een fnavel, als een doorn. Den 21. daaraanvolgende quam dit Uyltje daar uyt, zijnde geel, ligtbruyn en wit gecoleurt.

DE LXVIII. AFBEELDING.

DEze groote uytmuntende gedorende Rups is my door een Neger uyt het Bosch mede gebragt, zonder te weeten welke Kruyden of Bladeren hem tot voetsel dienen. Hy is schoon Carmosynroot en goutgeel gecoleurt, hebbende een glans, als of dezelve geamalieert was, en is den 10 September in een kort dik en driekantig popje verandert, zijnde light zeegroen. Den 12 October quam deze schoone Capel daar uyt te voorschijn; Zynde op de vier vleugels schoon blauw, en naar onderen bruyn met goudt gecoleurde vlakjes. Dezelve zijn van onderen blauw, bruyn en gout geel gemarmert, hebbende op ieder Vlerk zes ronde oogjes, waar van de omtrek zwart, de tweede kring goutgeel, en 't middeplekje wit is.

De andere Rups, zijnde geel met zwarte vlakjes, is my, als de voorgaande, medegebragt, sonder te weeten wat zijn Voetsel is. Hy is den 14 November in een schoon Carmosyn root popje verandert, en den 28 daar aanvolgende is deeze Brommer-uyl daar uyt voort gekoomen, zijnde bruyngeel, en wit gemarmert.

Dit kleynste Rupsje, 't geene grauw bruyn van Coleur is, is mede sijn spijs onbekent. Het is den 2 Augustus in een Carmosynrood popje verandert, en den 10 derzelve Maand quam dit Brommer-uyltje daar uyt, zijnde mede vuylgeel, bruyn en wit gemarmert.

DE LXIX. AFBEELDING.

SIet hier d'afbeelding van een klijnen Surinamfe Krocodil, by de Oofterfe Indiaanen Caymans genaamt, een dier van groote kragt en vreeflyk, zoo wel voor menfchen, als voor land en water-dieren; want hy leeft fo wel op het land, als in het water, en verflind alles, 't geen hem voorkomt, zijn beginfel is uyt een ey, omtrent zo groot als een ganfen ey, en 't is onbedenkelyk, dat een dier, uyt zulk een klijn beftek voortkomende, aanftonts 6 à 8 maal grooter is, als de fchaal, daar 't zelve in opgeflooten heeft geweeft. Ziet hier een ey, voor aan geopend zynde, en verbeeld onder de agterfte poot van deze afbeelding, en niet teegenftaande zyn klyn begintfel, word hy een van de grootfte dieren, die uyt eyers te voorfchijn koomen: want men vint'er, die wel 20 voet, en nog langer zijn. Zy zyn aan 't hooft en over het opperlijf, en ftaart ftark gefchobt, en zoo hart, dat zy onqueftbaar zyn; dog onder aan de buyk weekhuydig, waarom men hen daar moet treffen, omze te dooden. Haar groote kragt beftaat in haar dubbelde rey fcherpe tanden, die wel over malkander fluyten, waar meede zy, t'geene zy koomen te vatten, aanftonts verbryfelen: hun loop is zeer fnel, dog regt uyt; indien zy met hun lijf zig konden keeren en wenden, niets zouw hen kunnen ontkomen: de beweging van hun kakebeenen is in 't bovenfte deel van hun hooft; het onderfte ftaat vaft, 'tgeen in geen andere fchepfels word gevonden; die alle hunne beweeging in 't onderfte gedeelte hebben.

De Slange, die, gelijk de Crocodillen, meede uyt eyeren te voorfchijn koomen, zyn veelderly, dog haare eyeren zyn veel klijnder. Ziet hier een voorbeeld onder 't hooft van deeze flang, die Amphisbona, of wel de tweehoofdige wort genaamt, om dat het hooft, en de ftaart byde van één omtrek en gedaante zijn, dog dat dezelve twee hoofde zouden hebben, is onwaar; want men kan al te wel onderfchijden, dat het hooftend een mond en klijne oogen heeft, 't geen aan het ftaart-end niet is te vinden: Onder alle Slangen is deeze wel de fchoonfte van Couleur, zijnde zwart, fchoon root, en geel gevlakt: men vind oook andere foorten van deezen, die graauwagtig wit, en ook die geel en bruyn gevlakt zijn.

DE LXX. AFBEELDING.

DEeze Sauvegard, waarom zoo genaamt, is my onbekent; zy onthout zich op Suriname in de bosſchen, zy is glad en fijn geſchobd van huyd; zyn maakſel en leedemaaten gelyken naer een Hagedis, maar zyn grootte gaat die ver te boven. De Hagediſſen zijn van veelderly ſoorten, waar onder de Salamander meede behoort, dog deeze is tuſſchen dezelve, en de Liguaen volgt op de Salamander, als de Crocodil op de Liguaen van grootte: ons ontbreekt ondervinding, om meer van hem te ſchryven, dog hy word, gelijk alle de Hagediſſen, meede uyt eyeren voortgebragt. Dat hy een verſlinder is van vogel-eyeren, hebben wy menigmaal in onze vogel-hokken ondervonden.

DE LXXI. AFBEELDING.

DE Heer A. Seba, groot kenner en bezitter van veele uytlandsche seltsaamheeden, heeft ons begunstigt met deeze afbeelding en ondervindinge, nopende de voortteeling der kikvorschen, en haare veranderinge: namentlijk, die uyt visschen vorschen, en die uyt vorschen visschen worden, gelijk in de volgende twee platen te zien zijn.

Op het eerste of onderste Tafereel, toont de Letter A. aan de verandering van een byzondere soort van Amerikaanse Kickvorschen, dewelke van Kickvorschen in Visschen veranderen, gelyk hier de gedaante word aangeweezen, en by N°. I. zig een volkomen Kickvorsch vertoont, van kouleur eenigsints ligt geel en groenagtig, na den bruyne trekkende, met vlakken op de opperhuyd, over de rug en zijden: onder de buyk iets bleeker en gewolkt, de agterste pooten gelijken na Eende voeten, en de voorste na die van de ordinare kickvorschen; zy houden zich op in de Rievier van Suriname: als in de Comawina-Creek, en Pirica. Na dat deze kickvorschen haar volkomen groey hebben ontfangen, schijnt daar een verandering uyt voort te komen, en krygen zy een staartje, 't welk allengskens aangroeit, gelijk N°. II aanwyst, en zig in de gedaante van een Visch komt te vertonen, de voorste pooten krimpen mede allengskens in, en verteeren, gelijk N°. III verbeeld insgelijks de agterste, als N°. IV. vertoont, en de geheele gedaante van de Kickvorsch verandert eyndelijk in een volkomen Visje, gelijk op N° V. word aangetoont. Deze veranderde Vissen, worden van de Westindiaanen, als mede van de Europiaanen, die daar te lande woonen, Jackjes genoemt, en voor een delicate spys gehouden: zy zijn van Visch gelyk in Holland de Puytaal: haar Rugge-graat en alle Beentjes zyn zagt en knarsigh, dog in behoorlijke leedjes verdeelt, zijn van buyten zagt in 't gevoel, en met klijne Vinnetjes, zeer teder en aardig, in plaats van voeten voorzien, welke van 't agterste des hoofts, tot over de staart, en wederom tot aan het midden van de Buyk zig uytstrekken, de kouleuren veranderen, en worden uyt 't donker bruyne ligt asverwig.

Deze voorgemelde verandering is 't tegendeel van onze Europiaansche Kickvorschen, waarom op 't zelve blad, tweede Tafereel letter B. haar voortteeling word aangetoont, die in de maanden Maart en April geschied: want wanneer de Lugt in 't voorjaar warm word, verzamelen zich deze Diertjes in stille wateren en slooten, volgen haar Natuur in de voortteeling, en haar Zaad geschooten hebbende, quorcken, of aanblaazen 't zelve met haar uyt-asemen, dat daar een warmte of broeying in komt, en zig deze lymige stoffe stremt, en doorgaans oogjes bekomt, gelyk de figuur N°. I. aantoont; 't welk door de warmte van de Zon begint te leeven, zo als N°. II. vertoont, daar men uyt ieder zwart oogje, een wemeling, als een klyn visje te voorschyn ziet komen, dog heel zwart zynde, die zig van dag tot dag grooter vertoont, en eerst twee agter-pootjes bekomt, gelijk N° III. aantoont, en na dat wel 8 à 10 dagen aangegroeit is, gelyk N° IV. aanwijst, een Vis met twee agter pootjes verbeeld. Hier na volgt, gelijk by N°. V. getoont word, dat het eene voorste pootje aan de regter zy, doorgebrooken is, en het andere voorste pootje in het doorbreeken staat, dat een dun vlies van de huyd nog tegen houd, tot dat de poot de kragt bekomen heeft om door te boren, en na dat de pooten alle vier te voorschijn gekomen zijn, vertoont het hoofdje en de gantsche gedaante een Kickvorsch, volgens de aanwyzing op N°. VI. Het staartje neemt van dag tot dag af, en word klijnder, gelijk N° VII. verbeeld; op N° VIII ziet men maar een klijn stompje, en N°. IX. een compleet Kickvorschje zonder staart, dog na 't leeven niet grooter als hier verbeeld is, maar worden door den tijd grooter, en veranderen van kouleur, gelijk N°. X. verbeeld, en nog veel grooter, dat nie nodig oordeele daar van meerder aan te toonen.

DE LXXII. AFBEELDING.

DEwyl in het voorgaande de Verandering en Voort-teeling der Americaanse en Europiaanse Kickvorschen heb aangetoond, zal hier aanwyzen, op welke manier de Asiatische en Africaanse Kickvorschen haar voort-teeling hebben, dat met de Europiaanse in allen deele overeenkomt, uytgenomen in grooter gedaante en kouleur, gelijk op N°. I. aangetoont word, dat het Visje twee agterste pootjes bekomt, (gelijk de gedaante van N° IV. van de Europiaanse) by de daar aan volgende op N°. II zijn d'agterste pooten merkelijk grooter; by de N°. III. komt een linker voorpoot te vertoonen, en de vierde of laaste is mede in 't uytpuylen, om door de huyd te breeken. N°. IV. vertoont de Kickvorsch met zijn vier pooten, zijn hoofd volkomen na een Kikvorsch gelijkende, en de staart klijnder, gelijk N°. V. aantoont, daar de staart nog klijnder word, en de regte gedaante bekomt; zo dat deze soort met de Europiaanse overeenkomt in haare voort-teeling en aangroey; of nu dezelve met de tyd en jaaren wederom in Vis verandert, daar van heeft men tot nog toe geen observatie, of narigt gezien of gehoort.

Het Kroosje, dat zig heen en weder om de Kickvorschen in het water vertoont, met letter A gemerkt, komt uyt Africa, uyt de Kroos-Zee, daar het ordinaar by menigte, in verscheide soort en kouleuren gezien en opgevist word. Letter B is een Coraal-moesje, groeyende op een schulpje, het Arkje Noa genoemd, komende van de Guineese Kust, als mede het Zee-takje Letter C. De twee onderste schulpen zijn een bijsondere soort van Amboinse Haane-kammen, die op malkander sluyten, van een seldsaam formaat, gemerkt met de Letter D. Het Hoorentje met de mond opwaarts, en gemerkt Letter E is een bezonder Ambonis Agaat tootje, met verscheide kouleurèn, zeer raar; als mede het Hoorentje Letter F is wonderlijk fraay van teekening, en komt ook uyt Ambon. De Tor Letter G komt uyt Mocha, is niet alleen gantschelijk zwart, maar heeft een schoone weerschijnende glans, en twee seldsame hoorentjes als Osse-hoorens, en in de midden een lange Snuyt, opstaande als een Olifants-Snuyt.

De Areekboom is hier niet gezet, om die te beschrijven, nademaal daar al veel van beschreven is in diverse boeken, die van uytlandse gewassen handelen, maar enkel om de Rupsen en Capellen, die daar aan groeyen en voortkomen, aan te toonen; de groote Rups trekt zijn voetsel uyt de bloemen en de vrugt van deezen boom, en na dat die tot zijn volkomentheid is geraakt, spind zy zich in tot een Poppetje, en na eenigen tijd komt een schoone groote Capel te voorschijn, met mooje zwarte bove-vlerckjes, goudgeele ondervleugeltjes, met zwarte randen en streepen uytgemonstert, hebbende verscheide roode stippels op de rug; de tweede en derde soort zijn mede zwart en geel, schoon geteekent, en hoog van kouleur, zeer fraay in haar natuur te beschouwen.

